

Թեքեյան մշակութային միության ամենամյա մրցանակաբաշխությունը

Երեկ հեծնիջորեին Թեքեյան կենտրոնի մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության ամենամյա մրցանակաբաշխությունը մշակութային հոծ բազմության ներկայությամբ: Առանձին ժյուրիների որոշմամբ մրցանակի և նյութական տարգետների արժանացան՝ գեղարվեստական գրականության աստարտգուն՝ Վանաձորից բանաստեղծ **Մանվել Միկոյանը՝ «Ասվերներից անդին»** ժողովածուի համար, կերպարվեստի բնագավառում՝ ֆանդակագործ **Միսաք Մելիքյանը «Թավջութակահարը»** բրոզգաձույլ արձանի, Հայաստանի ազգային ֆիլիհարմոնիկ նվագախմբի գեղդել և գլխավոր դիրիժոր **Էդուարդ Թոփչյանը՝ 2017թ.-ի** համերգային ծրագրի համար, իսկ Գյումրիի **Վ. Աճեմյանի անվ. դրամական թատրոնը՝** Մարկեսի «Երկնագույն օճառի» թատերականացված գործի ներկայացման համար: Ավելի մանրամասն մեր առաջիկա համարում:

Օրերի շեշ

Փտած համակարգը՝ նոր կառավարության և մեր ուսերին

Որքան ճշգրիտ հաշվարկված էին հեղափոխությունից մինչև իշխանափոխություն հաջողակության ֆայլերը, այդքան փնթի եղավ նոր կառավարության կազմությունը: Բացառությամբ ուժայինների և ֆինանսական ոլորտի, նախարարական մնացյալ դորսֆելները բաժանվեցին հախուռն, ընդամենը 2-3 օրում, ինչպես ասում են՝ ոսի վրա, ուղեկցության և անձնական վսահեղիության սկզբունքով: Դա էս մեկ անգամ ընդգծեց Հայաստանում կուսակցությունների, առավել էս դաժիմների չկայացածությունը: Կրկին ստորագծվեց, որ մեր երկրում ֆողաֆակյան կազմակերպությունները չունեն իրենց «սվերային կաբինետը» և գործում են ըստ դաժի և իրավիճակի թելադրանքի, առանց գործող իշխանություններին այլընտրանք չունելու: Նոր կառավարության կազմության մրցույթը ինձ հիշեցրեց Վազգեն Մանուկյան վարչապետի կառավարությունը 1991-ին, երբ նախարարական դորսֆելներ ստացան բոլորովին դասահական մարդիկ, ինչպես՝ ԳՅԸ-ական տեղիներ ծանոթ մի բարմեն, կամ ժխտահաչակ մի սղեկուլյան, կամ էլ հայսնի մի ցեխավիկ: Այն ինչ-որ չափով հիշեցրեց նաեւ Հրանտ Բագրատյանի գլխավորած կաբինետը, որի առաջին միսուն վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներին մեծ գոհունակությամբ հայտնեց, որ իր նախարարները գիտեն «ֆախից օգսվել»...

Հիմա, 25 տարի հետո, Նիկոլ Փաշինյանի կառավարության անդամները հավանաբար ֆախից օգսվել չգիտեն, սակայն վսահաբար ֆաշահմուն են համացանցի բոլոր հնարավորություններին ու հավելվածներին, զինված են ժամանակակից մասնագիտական գիտելիքներով, գիտեն օսար լեզուներ՝ զոնե վարչապետի չափով, և ամենակարեւորը՝ երիտասարդ են, կարեւորագույն մի առավելություն՝ որը այլ ղայմաններում կարող էր նրանց աշխատանքի անարդյունավետության դեղմուն չհնեղանքի և արդարացման հիմք հանդիսանալ՝ հեսագայում կատարելագործվելու խոստումով: Սակայն ներկա դաժի, 2-3 տասնամյակների կոտոնկ կաղած իր խնդիրներով՝ սղիալական, ճնեստական ու ֆողաֆական, միակուսակցականության և միահեծանության ճնեման սակ, կաշառակերության և գողբայականության դասարաններով, դաժահնուն է արմասական լուծումներ, համակարգային խորային փոփոխություններ, որոնք վարչապետ Փաշինյանի ու նրա կառավարության մեղ ուսերին տեղավորելի չեն:

Ճիշտ է, նոր կառավարությունը, ըստ հայտարարվածի, կոչված է մինչև արտաքին ընտրություններ՝ անցումային կառավարման դերն ստանձնելու, այսինքն, ինչպես էս են հասկանում, մի տեսակ «հոգասար կառավարություն» (caretaking government), սակայն այդ անցումն այնքան ծանր, փորձանավոր և ականաղաս է լինելու, որ իմ տղավորությամբ՝ մեր հասարակությունն իմն է սղիղված իր հոգասարության սակ վերցնելու նրան, առաջին հերթին՝ ՉԼԱ-ների աղակցությամբ: Հեղափոխության ռունչը այժմ վարակել է բոլորին, բոլոր մակարդակներում, բոլոր անիրավվածներին, զրկվածներին, կամայականությունների գոհերին: Նաեւ՝ անիշխանականությունից օգսվել ցանկացողներին, հավիտենական դժգոհներին և հին ու նոր դավադիրներին, որոնց ականաղսները երեւում են տարբեր հավաքներում, ցուցարարների շարքերում: Սակայն ամենավսանգավորը նախկին իշխանականների որոշակի շեշերն են, որոնք ոչ միայն Ազգային ժողովում, ինչի մասին գրել են նախաղետ, այլև փողոցներում, հրաղարակներում ու հիմնարկներում փորձում և փորձելու են դժոխի վերածել փոքրամասնական կառավարության կյանքը, բողոքի բղիջները ստեղծել ժողովրդի շարքերում և անկաբելի դարձնել համակարգային փոփոխությունները՝ անդամալուծելով դրամական կառույցները: Ռեանսիզմի այդ ձգտումներից գերծ չնմաց նույնիսկ մեր երկրի 3-րդ նախագահը, երբ փակեց, թեւս անցումային 1 տարվա հեսաձոնով, իր կատարած լավ նախաձեռնություններից մեկը՝ «Լույս» հիմնադրանը, այդ ձեւով վրեժխնդիր լինելով ուսանող երիտարդությունից, որը հանդիսացել էր հեղափոխության միգակի սղաբը:

Հասկանալիորեն, մեր խնդիրը նոր կառավարությանը փրկելը չէ, այլ՝ նրա աշխատանքի շարունակականությունը աղահովելը, որդետգի չփլուզվեն դրամական կառույցները, չփլուզվի դրամությունը:

Կառավարության ձախողությունը մեր բոլորի ձախողությունն է:

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉՍԵՐՅԱՆ

Նեշեղափոխական շարաքը

Վերջին շարաքվա մեջ նոր կառավարություն կազմվեց, **Պուսինն** ու **Թրամփը**, այլ երկրների և կառույցների դեկավարներ շնորհավորեցին ժողովրդի լայն լեզիմությամբ օժտված Հայաստանի նոր վարչաղետին, տեղի ունեցան Պուսին-Փաշինյան հանդիպումը, նոր կազմով կառավարության անդրանիկ միսը և բազմաղիլ այլ իրադարձություններ: Կարելի է ստել՝ դարձել ենք աշխարհի կենտրոններից մեկը, աշխարհն ակփվորն զբաղվում է մեզով, և դա Հայաստանում տեղի ունեցած վերջին իրադարձությունների արդյունքն է: Թրամփի անձնական շնորհավորանքն անաշաղեղ էր, ԱՄՆ նախագահի շնորհավորանքում անգամ համագործակցության ոլորտներն են մանրամասնված՝ առեսրային կաղետ, ժողովրդավարական ինստիտուտների զարգացում, տարածաշրջանային անվսանդություն, Ղարաբաղյան խաղաղ կարգավորում, կոռուղիայի դեմ ղայֆար: Սոսկ շնորհավորանքն է սա՝ որդետ խաղաղ իշխանափոխության գնահատում, թե սակն այլ բան կա, չգիտենք, սակայն բոլոր դեղմերում արժանաղիշասակ է:

Իհարկե, վարչաղետ Փաշինյանի առաջին միջղետական հանդիպումը ԵՏՄ Սոչիի զագաթաղողվի շրջանակում Հայաստանի ռազմավարական գործընկեր ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուսինի հետ էր, որը, մանրիկ անհարթությունները եթե բացառենք, ընդհանուր առմամբ դրական տղավորություն թողեց և մեծ փորձություն հաղթահարելու երեւոյթն ունեցավ՝ ամբողջ աղ-

գով բանակ զինվոր ողարկելու նման այդ այցին էինք հետեւում:

Իհարկե, Փաշինյանը դեռ կտվորի առը դիվանագիտական վարելաձեւերին ու հագուկարողին, սակայն ընդհանուր առմամբ հաձելի էր տեսել, թե ԵՏՄ անդամ երկրների ակտրիտար կառավարման ներկայացուցիչ հին գայլերը հակասական զգացումներ արտաղայտղ ինչ հայացներով էին կշռում Փաշինյանին, որը կարող է իրենց երկրներ ժողովրդավարական ավանդույթների արտաղանման նախաղիլ լինել: Իսկ Բելաղաղի նախագահի ջերմությունը՝ առ Փաշինյան, ընդհանրաղետ ֆանդեց ԵՏՄ-ական կարծրաղետը: Ինքը, Փաշինյանը այցից հետո ընդգծեց, որ Սոչիի բոլոր հանդիպումների ժամանակ բարձրաղել է Հայաստանին հողաղ բոլոր հարցերը՝ ներաղյալ Աղբեղանին սղաղաղիմության մասակարման հարցը՝ արդյունավետ գնահատելով հանդիպումը:

Ներսի հյունդղ օղակարգը

Հայաստանում, սակայն, հեշեղափոխական դաղաղան, որի անհրաձեւության մասին ասում է Նիկոլ Փաշինյանը, դեռեղա հեղու է: Ամեն օր տարբեր բողոքի ակղիաներ են, նախկինում չղուծված-կուտակված հարցերի հրատաղ բարձրաղյուններ: Բողոքի մի գործողության մասնակիցները դաղանղում էին ֆողաղաղետ **Տարն** **Մարգարյանի** հրաձարականը, որին Մարգարյանը կոտս է դասաղխանում՝ հրաձարական չի տա: Ընտրովի այս մարմնի՝ Երեւանի ֆողաղետարանի հսկա բղուջեն և երեղաղաղուղվաձեղները՝ ֆինանսական և վարչական անաղաղանաղիակ ռետուրներով նոր կառավարությանը ընդղիմաղիր ուղի ձեղաղուն լինելը, ընդունենք, բարղացնելու է վիձակը:

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎՍԵԹՅԱՆ

Պերմանիա

Երեկ, երբ կրղակ գնացի նույն օղը լույս տեսած «Դիցայթ» շարաթաթերը գնելու, հաձելի մի զգացում ունեղի՝ մեր երկրի օղը դեռ նղութ է տաղիս: Ով կարղացել, ճանաղչում է այս բարձրակ թերթը, կիմանաղայնի ասաղծիս հետ՝ ֆողաղականության, ճնեստության, գիտության կամ իմացության և մշակույթի մասին 80 էղաղնղ այս դարթերականը Գերմանիայի մսավոր հարտություններից է, լրագղության ու հրաղարակաղխոտության սղով ու երաոս չի տեսել, իսկ հիմա՝ մայիսի 16-ին աղցանց տարթերակում մեր մասին ներկայացրած հողվաղը նաղաղաղաղություն է սղել հրատարակել նաեղ թերթի տղաղիր օղինական՝ 6-րդ էղում: «Եղրղայում ակտրկրատ ֆողաղական գործիչներն են աղաղ մղվում, Հայաստանում նրանց հաղթում են: Ռոգի հնչղունների սակ տաղիկները դաղում են, թոնները տնում են նոր հանաղաղետության ծնունդը»: **Աղիս Բոթայի** և **Ձիվիա Շղոթերի** հեղինակած «Սղեմար աղտսամբության համար» հողվաղը, որի նաղաղաղան էինք ներկայացրել վերեւում, իհարկե միակը չէ այս լրատկասամայրցամաղում, աղցանց «Ցայթը», գերմանական մղու ՉԼԱ-ների հետ մեր հեղաղիղաղական ֆայլերն արձանաղրել է մեծ եղանղով, շեղ բաղաղաղաղաղով, զարմացած:

Եթե մեր շարաթաթերթն էլ «Դիցայթ»-ի էղերի գոնե կեսն ունենար, դրանց մի մասը կմղիրեր մեր երկրի փոփոխություններն արձանաղրող գերմանական լրատկաղաոսի հմուն, ուսանելի, ողեղնչղղ հայացներին: Կգա ժամանակ, և լրագղության դասնղությամբ զբաղղղղ հեսաղոսողղ տղերիս իրավաղիղությունը կփաստի՝ Հա-

Ժողովրդավարության մեր վագրը

յասանն այսֆան հետեղղական լուտաղանման, այսֆան դրական հերու չի եղել գերմանաղեղու մեղիաղաոտուն: «Հղոր աղտսամբության հաղղղության մասին» գող գերմանացի մեր գործընկերները, նուում են, թե «դրա ժամանակ մի աղակի էլ չի կոսվել», արձանաղրում են՝ «ակտրիտար վարչաղետի դեմ իրենց խաղաղ, բայց նաեղ աղղու բողոքի գործողություններով Հայաստանում ֆողաղական նոր աղզ ծնվեց, և երկրող՝ այն, ինչ այստեղ եղավ, կարող է աշխարհի համար մղղել լինել: հեղաղիղությունն աղանց բընղության, «սիտ և համերաոսիղության» բողոքի գործողությունն՝ աղանց մաղերի ու վիղավորներին»:

Նաղթի գիղը և աղխարհաղտոտական փոփոխությունները

էղ 7

Համր Բեղկաղաղայն. երեղ նամակ

էղ Բ, Գ

Աղաղխարաղեղական հակամարտղղությունը և Իրանը

էղ 11

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Առանց Արցախի մասնակցության ուրեւէ բանակցություն չի կարելի բանակցություն համարել...

Փաշինյանը մայիսի 8-ին Արցախում Ղարաբաղի հարցը վերաբերյալ հետեւյալ ձեւակերպում է արել՝ ինչի համար...

կողմ չեն անցել, չեն վերածվել փաստաթղթի: 1991 թվականին, երբ արդեն բոլորը գիտեին...

Ժողովրդավարության մեր վազիր

1 Հայկական հեղափոխության խաղաղ բաղադրատարրը ներկայացնելիս «Դի Յայթ»-ը...

Միայն գերմանական այս աղբյուրը չէ, մյուսներն էլ հեղափոխության առաջնորդի մասին գրում են...

Ակնկալիքներ նոր կառավարությունից. Արցախի հարց

վելորդ անգամ բարձրացվում: Արցախահայությունը ինքնորոշվել է դեռ 1918 թվականին:

խիվային այն փաստաթղթերը, որոնք վկայում են, որ 1918 թվականից սկսած՝ Ադրբեջանը...

այդպես մասնավորապես են իշխանության մնալ: Ստանուս փյուն եղել է մասնավորապես...

Վարչապետ Փաշինյանի դիտարկմանը միջազգային համայնությունը դարձաբաղյան հիմնախնդիրն ընկալում է...

Եթե նորընտիր վարչապետը զուտ է Արցախի հիմնահարցին վերադարձնել իր էական, բուն բովանդակությունն ու նպատակները...

Քաղաքագետները նկատում են, որ Նիկոլ Փաշինյանն Արցախի հիմնախնդիրը չդիտարկում է...

մարում մա մասին հողվածը վերնագրելով «Խելացի ամսասանը»: Նիկոլից ակնկալիքները մեծ են, գրում է Ջրիսիան Էռլ...

ԵՄ երկրների մասին խոսելիս գերմանացի ֆալաֆական գործիչները մի արտահայտություն են անում՝...

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոս, ԱՄՆ

Կուսակցական գրականությունը ստեղծելը ամբողջությամբ գործնական է...

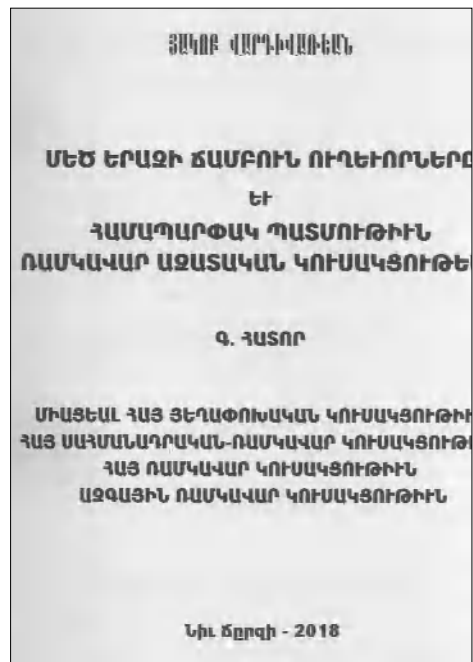
Երկրորդ իսկական մարտահրավերը մեր դիմաց կը դնեն մասնաբանը...

Մեզ հարցնում է Ք. Հասնորը, իր հերթին կը սարածուի 399 էջերու վրայ (2016):

Մեզ հարցնում է Ք. Հասնորը, իր հերթին կը սարածուի 399 էջերու վրայ (2016):

Երազելով մեծ երազի ճամբուն ուղեւորներուն հետ

բոլոր փաստերը հաւաքուհի, յուսահատութիւնները մեկտեղելու և...

դիմագրաւ այդ ահաւոր մարտահրավերը զինուած մախրոդ փորձերու...

մեծ մեր ազգի մասնութեան մէջ կը միջամտուի անկէ եւ ձեռն կը կերտարանք...

մեծ մեր ազգի մասնութեան մէջ կը միջամտուի անկէ եւ ձեռն կը կերտարանք...

Դաւանակցութեան մասնութիւնը՝ որքան հարուստ, հիմնուած է միաձոյլ կառոյցի մը վրայ...

Ներկայ գրախօսութեան փորձը կը վերաբերի Վարդիվառեանի մասնաբանին երրորդ հատորին:

Օղակը անկէ ընդլայնելով՝ հեղինակը գիտակ է, որ ազգային մասնութիւնը, իր հերթին...

Ուրեմն, մասնական այս տեսլանքով կը բացատրուի կուսակցութեան այս նրախնայները՝ լեզուներ կազմելու, Պօղոս Նուարի...

Սոցիալ Դեմոկրատ Զնչակեան Կուսակցութիւնը ունեցած է իր ներքին բաժանումները...

Ունի գուցէ անհարկի գտնել այնքան ընդարձակ ծաւալում՝ քանի որ հեղինակին նրախնայները...

Այս բոլորին մէջ կուսակցութիւնները կասարած են իրենց դերը, որովհետեւ այդ Երջաններուն անոնք կը հանդիսանային ջղային համակարգը...

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը, որ յառաջացած է Տարբեր հոսանքներու միացումով...

Այս ձեւով կը կերտուի երեք զուգահեռ մասնութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են սահմանուած են իրարու հետ...

Այս բաժնին մէջ տեղ գտած են մաե հակիրճ մասնութիւնները Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան...

ՌԱԿ-ի մասնութեան ուսումնասիրութեան ձեռնարկող ռեւի մասնաբան, ինչպէս մաե միութիւն հարեանցի հետաքրքրութիւն ունեցող անձ...

Այս բաժնին մէջ տեղ գտած են մաե հակիրճ մասնութիւնները Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան...

Միւս կողմէ՝ փաստաթուղթերու առարկայական գոյութեան ԵՈՒՐԶ: Կան մաե կուսակցութեան մախաւարներուն գաղափարաբանութիւնները...

Իսկ Վարդանանց Աւետիսեանի մարազային հիմնադրներու ԵՈՒՐԶ ԵՄԱՐՏԻՍ ԱՆԱՆԻԿԵԱՆ ԵՒ ՏԻՐԱՏՈՐ ՏԻՔԻՃԵԱՆ (Ռամկավարներ):

Հետեւաբար Վարդիվառեանի գործը ոչ միայն կը յայտնաբերէ փաստաթուղթերը, այլ անոնց հետեւում կը հետեւի անոնց գաղափարաբանութեանը...

Իսկ Վարդանանց Աւետիսեանի մարազային հիմնադրներու ԵՈՒՐԶ ԵՄԱՐՏԻՍ ԱՆԱՆԻԿԵԱՆ ԵՒ ՏԻՐԱՏՈՐ ՏԻՔԻՃԵԱՆ (Ռամկավարներ):

Անձնագրերի ցուցահանդեսում նաև հայկական նյութեր

Քեյմբրիջում (Մասաչուսեթսի նահանգ) գտնվող Մ. Նահանգների հնագույն համալսարանի (հիմնված 1636-ին) Հոուսթոն գրադարանում ապրիլի 30-ից օգոստոսի 18-ը գործելու է «Անձնագրեր: Անցումային Երջանի կյանքեր» խորագիրը կրող ցուցահանդեսը, սեղեկացնում է «Արմինյն Միրոր-Սփեյթեր» շաբաթաթերթը: Այն եզակի հնարավորություն է սալու այցելուներին խորհրդածելու դասնության ընթացքում սեղի ունեցած զանգվածային միգրացիայի խնդիրների մասին, մանավանդ հազարավոր ներգաղթյալների փախստականների սեղանաբերում մի երկրից մյուսը: Ներկայացվել են հնագույն անձնագրեր, վիզայի դիմումներ և ներգաղթի հետ կապված այլ փաստաթղթեր: Հասուկ բաժնում ներկայացվել են նաև Հայոց ցեղասպանության, սարագրության և գաղթի հետ կապված վավերագրեր:

Հարվարդ համալսարանի արխիվներից: Ցուցանմուշների մեջ են 1857-ին Ջորջ Ֆրենսիս Տրեյնին սրված անձնագիրը, որը դիմում էր, որ նախատեսվում է եղել ժյուլ Վեռնի «80 or աշխարհի շուրջ» վեպի հերոս Ֆիլիպս Ֆոգի, Տրոյկու արտաբանական փաստաթղթերը, աֆրո-ամերիկացի ակտիվիստ

վիստ՝ Շիրի Դյու Բուայի անձնագիրն ու նամակները, ԱՄՆ-ի նախագահ Ուորեն Հարդինգի 1922-ին ուղարկված հեռագիրը դրկս. Ջեյմս Բարսոնին, որտեղ հանձնարարվում էր Մերձավոր Արևելքում կազմակերպել նյութատնտեսական գործունեություն, խորհրդային ժամանակներում բիթլիսի Հոլիանդյան Որբերյանին (նաև ճանաչված որդես Հայրապետյան) սրված անձնագիրը, Սվազի (Սեբաստիա) 18-ամյա Շուան Մարտիկյանին և Լիբանանում ծնված նրա մեկուկես տարեկան որդու՝ Մարտիկյանի ժամանակավոր անձնագիրը, և այլն:

Ցուցահանդեսի կազմակերպչներից Լուկաս Մերսեիկյանը (Մարտիկյան) բացատրել է, որ Շուանը եղել է իր մեծ քանակությամբ անձնագրային փաստաթուղթը միայն վերջերս է հայտնաբերվել հոր կողմից՝ վերոհիշյալ Մարտիկյանի մահվանից հետո (2013-ին):

Ցուցահանդեսի կազմակերպչական աշխատանքները ղեկավարել է Հոուսթոն գրադարանի հասարակական և գիտական ծրագրերի տնօրեն Աննա-Մարիա Էգեն:

Տ.Ս.

4 ԱՄԿ-Ի ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈՒՂԵՆԵՐԸ

ՌԱԿ-ը ամբողջացնող տարբեր կուսակցություններից ամենից հին ժառանգող Արմենական Կուսակցությունն է, որ կազմուած է 1885-ին Վանի մեջ և հնութան կարգով արդի կուսակցություններից ամենից մեծ անդամակցության իրաւունքը դասնականորեն վերադասարանում է անոր: Արմենականներու դասնականը յայնպէս անուած է երկու սխալագործութիւններով, որոնց իրագործման համար կուսակցութիւնը դասնականութեան էր սարհներով: Այդ սխալագործութիւնները Վանի 1996ի և 1915ի ինքնադատարանութիւններն են: Առաջին ինքնադատարանութեան ատարհին անելի քան 800 ազատամարտիկներ զոհ տալով կուսակցութեան զարգացման թափը զգալիօրէն սահմանափակուած է:

Վարդիվառեանի Գ. Հասորը կը սկսի Միացեալ Հայ Յեղափոխական Կուսակցութեան կազմութեամբ, որովհետեւ յետագային այդ ժառանգողը եւս միջին հանդիսանար միութեան սարհերէն մէկը կամ անելին, անոր ազգային գաղափարականութիւնը 1907-ին Արմենական կազմակերպութիւնը եւս Հայ Յեղափոխական միութիւնը միասնալով կազմած են Գաղափարական Միութիւնը:

Նկատի ունենալով վերոյիշեալ միացումը՝ Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը եւս դիմած է մաս կազմելու այդ միութեան, որովհետեւ, նախ վերոյիշեալ ժառանգողներուն մէջ ան հասարակ էր գաղափարական նոյնութիւններ եւ արդա՝ մղուած էր «միութիւնը զօրութիւն է» սկզբունքով:

Ուել դասնաբանի համար ճիշդ միջին չըլլար կուսակցութեան բաղկացուցիչ կազմերէն իւրաքանչիւրին սկզբնաղբիւրներուն դիմել զսնել անոր կազմութեան եւ զարգացման փուլերը եւ արդա հասցնել հանգոյցը իր սրամաբանական եզրակացութեան: Այդ մարտահրաւերն է որ դիմաւորած է Վարդիվառեան եւ անխոնջ որոշումներով արդարութիւնը ըրած է իւրաքանչիւրին իր հասորին մէջ հասարակելով անոնց համադրաստիպան կոչոնները: Այսպէս, ան ուրուագծած է Հայ Սահմանադրական (1908) կուսակցութեան դասնականը, եւ արդա հերթականօրէն Հայ Ազգային Միութեան կազմութիւնը 1917-ին Գահիրէի մէջ: Հեղինակը լայն բաժին մը յատկացուած է Հայ Սահմանադրական կուսակցութեան, նկատի առնելով անոր դասնական դերը եւ զայն առաջնորդող ղեկա-

վարները, որոնք իրենց հերթին հանդիսացած են համազգային սարողութեամբ ղեկավար դեմքեր: Այս բաժնին մէջ ընդգրկուած են կուսակցութեան գործունեութիւնը դասնական Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ Կովկասի մէջ:

Հայ Ռանկավար Կուսակցութեան ենթաբաժնին մէջ ուրուագծուած են ազգային այն իրագործութիւնները, որոնց մէջ դեր կատարած է կուսակցութիւնը: Արմենադարձիկ դասնագիրը, Փետրուարեան արդարութեանը, Կիլիկիոյ անկախութեան շարժումը եւ արդա Կիլիկիոյ դարձումը:

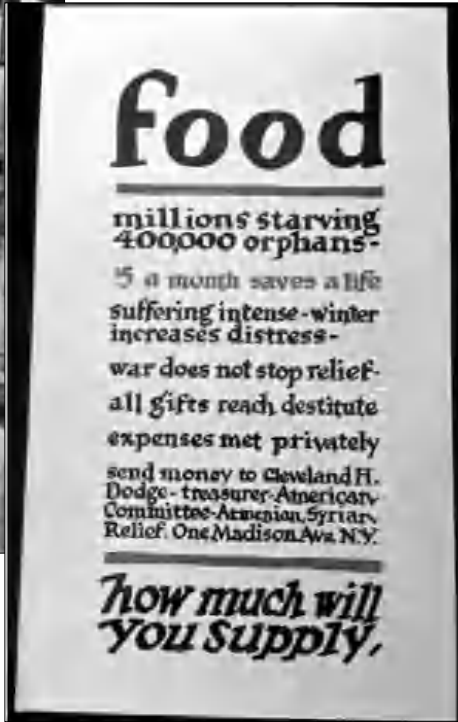
Կուսակցութեան հսկայ իրականացումներու բարձր մէջ է յիշատակել անոր նուիրաբերումը նորանկախ հայրենիքին, սասարելով նիւթաբան անոր բարօրութեան: Խասիստեանի նիւթական հանգանակութիւնը Պոլսոյ եւ Արեւմտահայկոյ մէջ կը յատկանշուին ռանկավարներու առաջնաձեռն մասնակցութեամբ: Անոնք չեն սահմանափակուած բարեփոխական յատկացումներով, այլեւ ունեցած են ռազմագիտական մասնակցութիւն: Այսպէս, 1920-ին անգամ սեսիլը ունեցած են ռազմական օդատորմիկը մը օժտել անկախ Հայաստանը եւ հանգանակութիւն կատարելով Եգիպտոսի մէջ անգլիական բանակէն գնած են 20 ռազմական օդանաւեր: Վարդիվառեան մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ հանգանակութեան ու գնման դասնականները:

Սակայն, անգլիացիները նմարելով ռուս համայնակարներու յառաջխաղացքը Կովկասի մէջ՝ մերժած են հայոց յանձնել գնուած այդ օդանաւերը:

Ռանկավար մասնակցութեան կերտչներու բարձր հեղինակը կը յիշատակէ Միհրան Տամասեանը, Վահան Թէֆեանը եւ Լեւոն Սկրիչեանը:

Պէտք է կարեւորութեամբ շեշտել, որ գիրքին ամենէն անելի աշխատանք մասնաշրջող բաժնիներէն մէկը կենսագրականներու վերականգնումն է, տուեալներ ու լուսանկարներ զսնելով ամենէն կորուած անկիւններէն եւ արդարութիւն ընելով մոռացուած դասնականութեան կարգ մը դեմքերու: Ուղիղ երկու հարիւր գործիչներու կենդանագրերը վերականգնուած են այստեղ՝ մեծ մասամբ ենթակաւերու լուսանկարներով: Անոնք թէ՛ կ'առանձնան հասորին դասնական հոսանքէն եւ թէ՛ կ'ամբողջացնեն զայն:

Կարելի չէ ըսել որ կենսագրականները բոլորն ալ համարժէ են: Բացի Տամա-

Երազելով մեծ երազի ճամբուն ուղեորներուն հետ

Տեանէն, Թէֆեանէն եւ Սկրիչեանէն, որոնց անունները յիշատակուեցան, այնտեղ կը տղանցնէ բազմաթիւ այլ դասնական դեմքեր, ինչպէս՝ Արապ Ալթոյաճեան, Երուանդ Աղաթօն, Սկրիչ Անդրանիկեան (ՀԲԸՄ), Եսայի Եղորտեան (Մուսա Լեւոն հերոս), Հայկակ Էկիմեան, Արապ Զողանեան, Սիփայէլ Ս. Կիրճեան, Լեւոն Թիփուհեան (Անդրանիկի ֆարսուղար), Վահան Թոթովեց (Անդրանիկի «Հայաստան» թերթի խմբագիր), Սեդրակ Կեղեկեան, Վահէ Հայկ, Լեւոն Բաւալեան, Ռուբէն Հերեան (որբախոյզ), Վահան Մալեգեան, Սուրէն Պարթեւեան, Մուշեղ Սերոբեան, Տոֆ. Նազարէ Տաղարեան, Միհրան Տէր Սեփիանեան, Բիւզանդ Զէչեան, Երուանդ Օսեան եւ ուրիշներ:

Հետաքրքրականը այն է, որ վերելը նշուած շատ մը դեմքեր գիրքերու եւ այլ հրատարակութեան մէջ ներկայացուած են իբրեւ գրողներ. այստեղ կը դարձնուին անոնց դիմանկարը իբրեւ ազգային գործիչ - Այսպէս, Վ. Թէֆեան, Ա. Ալթոյաճեան, Ս. Պարթեւեան, Մ. Կիրճեան, Օճնիկ Զիֆթէ-Սարաֆ, Վ. Թոթովեց, իրենց տեղն ունին մեր գրականութեան մէջ, սակայն այս հասորին մէջ, լուրջ որոշումներով, Վարդիվառեան յաջողած է վերականգնել անոնց կերպարները նաև իբրեւ ազգային գործիչներ: Օրինակ Միհրան Տամասեանի մասնակի յուշերը հրատարակած է Պետրոս Տեփոյեան, սակայն այդ հրատարակութիւնը լիարժէք չի ներկայացնէր Տամասեանը. Վ. Թէֆեանի կենսագրութիւնը բարդուած է Արապ Ալթոյաճեան, փորձելով ամբողջական լուրջութեամբ մը հանդէս գալ: Կարէն Դալլաբեան հիացական էջերով անդրադարձած է Արապ Զողանեանի կեանքին ու գործին, կազմակերպելով սովետահայ մատուցականի բռնաճարակով: Եւ, այսպէս, բարունակաբար. սակայն շատ ալ չեն արժանացած մինչեւ անգամ յիշատակուելու բախտին. լուրջաբար՝ գործիչներու կեանքն է ամբողջացնելու:

Պատմական տուեալներով հարուստ այդ կենսագրականները կ'ընթերցուին դասնական ման սահուն շահեկանութեամբ: Այդ դասնական ալ արդար միջին ըլլար, որ այդ բարէն ընտել ունեցող անձնակցութեամբ հրատարակուեցին, իրենց համարյալ շահեկանութիւնը արդարացնելու:

Վարդիվառեան դեր կը ծրագրէ երեք յաջորդական հասորներով ամբողջացնել այս բարը, վերջապահութեան տակ իր բոլոր արդիւնները, որոնք վստահաբար հսկայ ծաւալ մը միջին ունենան:

Այս հասորը, ինչպէս եւ նախորդ երկու հասորները, հաւաստի եւ նուիրումի մայծան վկայութիւններ են: Մեր դասնական միութեան, այլ ժողովուրդներու դասնական ման, կարելի չէ զսնել հրատարակուած հասորներէ կամ՝ համացանցէն: Անոնք կը կարօտին յամառ, յարատեւ եւ գիտակից հետադարձութեան եւ հետազոտութեան. բաներ՝ զորս Վարդիվառեան կատարած է անմնացող նուիրումով՝ երախտաբար թողելով արդարական դասնականները:

Բացի իրենց դասնական արժէքէն՝ այս հասորները իւրաքանչիւր կուսակցականի համար գիտակցութեան եւ ներուշուրի արդիւններ են: Պէտք է ընդունիլ, թէ երկու նյութակցներն ալ լիովին արդարացուած են:

Գիրքին մէջ կան կարգ մը վրիպումներ, որոնք ոչինչ կը զեղեն անոր զանգուածային արժէքէն - օրինակ՝ Սիմոն Գրական ծածկանունն է Չաղէլ Ասատուրի եւ ոչ Չաղէլ Եսայեանի, գրող Արապեան Յարութիւնեանի անունը Մալկարացի Կարօ է եւ ոչ լոկ Կարօ. Արեւ օրաթերթը հիմնուած է 1915-ի մայիսին եւ ոչ անկէ առաջ:

Այս նշումները կը կատարենք մարգարէութեան արդիւնք են:

Գիրքին խմբագրութիւնը կատարած է Վաչէ Դազարեան, ու ամենէն հմուտ անձերէն մէկն էր, որ կ'ընդունէր նախնական գլուխ հանել այս կորոշային գործը - թէեւ կարգ մը տեղեր, խմբագիրը, ի յարգանս հեղինակի բնագրին եւ ինքնատեղութեան, կարգ մը մասերու մէջ նիւթերը թողած է իրենց հարազատ տարբայնութեան մէջ:

Հասորին հսկայ ծաւալը չի փառաբեր ընթերցողը զայն կարդալու մէկ շունչով: Կարելի է կարդալ հասորած առ հասորած, վստահ ըլլալով, որ գործը չի կորսնցնէ իր շահեկանութիւնը:

Առաջին հերթին՝ հաւաստի վկայութիւն մը կը բերէ այս վիթխարի հասորը. Հաւաստի՝ որ կ'ամբողջանայ մատուցական հետաքրքրութեամբ եւ վաղուան սերունդներուն ծառանգ մը թողելու գիտակցութեամբ:

Տիգրան, ԱՄՆ ՀԱՏԱԿ-ԿՊԱՅՐԱՐԻՆ

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱԼ

դասնական գիտությունների բեկխառն

Վերջին մեկ արված ընթացումն անվթի գինը 40 դոլարից բարձրացավ մինչև ներկա 75 դոլարը մեկ բարելի դիմաց: Նման գին վերջին անգամ եղել էր 2014-ի աշնանը, երբ անվթի գինը այնուհետև սկսել էր սրընթաց անկում ապրել: Նավթի գնի այս փոփոխությունը սեղի է ունենում Մեծ Մերձավոր Արևելք կոչվող արածաբազմազան ընթացող դաստիարակների ու ընդհանրապես ձեռավորող նոր աշխարհաբազմազան դիմակայության ֆոնի վրա:

Նախագահ Դոնալդ Թրամփի որոշումները Մ. Նահանգները դուրս եկավ Իրանի հետ 6+1 ֆորմատով կնքված միջուկային դաշինքագրից, ինչը անմիջապես սրեց իրավիճակը արածաբազմազան խորացնելով ձգձգմանը ոչ միայն Իրան-ԱՄՆ, այլև

ցունը դրական ազդեցություն է ունենում առաջին հերթին այդ հունիքը արածաբազմազանների վրա՝ Իրանի, Ռուսաստանի, Սաուդյան Արաբիայի եայլն: Հետևաբար հենց այս դաստիարակներն են անհաղթել այդ հունիքի գնի անընդհատ բարձրացմանը: Այս գործընթացին նույնպես է նաեւ ՕՊԵԿ եւ Ռուսաստան դաշինքագրի կնքումը, որի համաձայն կողմերը դադարեցրել են ձեռնամուխ լինել անվթի արդյունահանման կրճատմանը:

Նավթի դաշինքագրից բացի անվթի գնի բարձրացմանը նույնպես է ընդհանուր մեծածախական իրավիճակի բարելավումը, մասնավորապես զարգացած երկրները՝ ԵՄ անդամ, ԱՄՆ-ն, Կանադան, վերջապես հարթափայտեցին մեծածախական ձգձգմանը եւ սկսվել է գրանցվել այդ երկրների մեծածախական կայուն աճ: Սրա ֆոնին կայունացել է նաեւ մեծածախական իրավիճակը Զի-

Հաջորդ գործիքը, որով ԱՄՆ կարող է ազդել անվթի գնագոյացման վրա՝ թերթաբազմազան անվթի է: Սակայն թերթաբազմազան անվթի արդյունահանումը ի սարբերություն ավանդականի, լայն ավելի թանկ է եւ հետևաբար դրա ինքնարժեքն էլ է բարձր: Նավթի գնի անկումն էլ իր հերթին ազդեց թերթաբազմազան անվթի արդյունահանման վրա եւ այդ բիզնեսով զբաղվող լայն ընկերություններ սնանկացան:

Սա նշանակում է, որ ներկայումս, երբ անվթի գինը բարձրանում է հասնելով 75 դոլարի մեկ բարելի դիմաց, աներիկյան թերթաբազմազան անվթի բիզնեսը սկսում է վերականգնման նշաններ ցույց տալ եւ այն նորից կարող է աճել՝ արդյունահանման ծավալներով հասնելով 2014թ. մակարդակին: Այսինքն, թերթաբազմազան անվթի կարող է նորից գոյություն ունենալ ընդհանրապես:

Նավթի գինը եւ աշխարհաստեղծական փոփոխությունները

Իրան-Իսրայել ձեռնարկով: Բացի այդ ԱՄՆ դեպի արածաբազմազան երկրներն հանգեցրեց Գազայի հասվածում դաշինքագրից ու իսրայելական բանակի միջև բախումների, որի հետևանքով կան 60-ից ավելի զոհեր եւ մեծ թվով վիրավորներ:

Մերձավոր Արևելքում ընթացող այս իրադարձությունները կասարկում են Սիրիայում արդեն 4 տարի ընթացող ռազմական գործողությունների, Իրանում «Իսլամական դեմոկրատիայի» ահաբեկչական կառույցի դեմ շարունակվող դաշինքի եւ Եմենում ֆաղափարած դաշինքի դեմ շարունակվող դաշինքի մասին: Մերձավոր Արևելքը միշտ էլ եղել է դաշինքագրից անկասկածաբար, սակայն լարվածության մեծ աստիճան, աշխարհաբազմազան մասնաճիգ դիմակայություն երբեք չի դիտարկվել:

Տեղի ունեցող իրողությունները այդ արածաբազմազանում հանգեցրել են Ռուսաստան-ԱՄՆ դիմակայությունը, Չինաստանի կողմից լուր, բայց համառ կերպով իր անհերքելի առաջ մղմանը արածաբազմազանում: Աշխարհաբազմազան այս հակասություններն էլ իրենց հերթին հանգեցրել են աշխարհաստեղծական փոփոխությունների, ինչը առաջին հերթին ազդում է անվթի շուկայի վրա:

Գաղտնի չէ, որ Մերձավոր Արևելքում, հասկապես Պարսից ծոցի արածաբազմազանում է կենտրոնացված անվթի համաշխարհային դաստիարակների մոտ 45 տոկոսը: Այդ դաստիարակներն են Սաուդյան Արաբիան, Իրանը, Իրաքը, Եմիրությունները եայլն: Ու ֆոնի որ աշխարհաբազմազան այս լարվածության մեջ ակտիվ կերպով ընդգրկված են այդ դեմոկրատիաները, հետևաբար այս գործընթացն էլ ազդում է անվթի գնի վրա՝ հանգեցնելով դրա բարձրացմանը:

Այս օրերին լայն մասնագետներ բնական հարց են բարձրացնում. կուսակա՞ր արդյոք անվթի գինը 100 դոլարի թե ոչ, եւ արդյոք տեղի ունեցող աշխարհաբազմազան ձգձգմանը է, որ ազդում է գնագոյացման վրա: Հաջորդը, որ հետաքրքիր է մասնագետներին, թե այս բարձրացումը ինչքան կստի եւ ինչպես այն կազդի աշխարհաստեղծական համակարգերի վրա:

Նշենք, որ անվթի գների բարձրացումը

մասնաճանում վերջին տարիներին գրանցվող մեծածախական աճի դանդաղումը կանգ է առել եւ ասիական այս հսկան, չնայած ոչ մասնական շեղումներով, սակայն շարունակում է աճել խժժելով անվթի ավելի ու ավելի մեծ դաստիարակներ:

Ըստ մասնագետների, Մերձավոր Արևելքից անվթի ներկայումս հիմնականում հոսում է դեպի Արևելք, այլ ոչ դեպի Արևմուտք: Չինաստան, Հնդկաստան, Հարավային Կորեա, Եստոնիա, սրանք են այն երկրները, որոնք հանդիսանում են արաբական անվթի հիմնական ստորագրողները: Հետևաբար անվթի գների ձեռնարկման վրա այս դաստիարակների ազդեցությունը շարունակաբար մեծանում է ու հասկանալի է, որ այստեղ առաջատարը Չինաստանն է:

Սակայն, չնայած աշխարհաստեղծական այս փոփոխություններին, թիվ մեկ անվթի ստորագրող դեմոկրատիան ԱՄՆ-ն է ու նրա ազդեցությունը անվթի գնագոյացման վրա հսկայական է: Վերջինս մի շարք գործիքների է սիրադասում անվթի գնի վրա ազդելու համար, առաջին հերթին՝ դա դոլարային գործունե է, որի արժեքի փոփոխությունը միշտ էլ ազդում է անվթի գնի վրա, մասնավորապես Թրամփի իշխանության ժամանակ դոլարի գնի թուլացման ֆաղափարածությունը ոչ ուղղակիորեն, սակայն ազդում է անվթի գնի բարձրացմանը, իսկ այդ ֆաղափարածությունը ԱՄՆ վարչակազմը վարում է նույնպես համար աներիկյան արածաբազմազան ծավալների մեծացմանը:

համաշխարհային շուկայում անվթի գնի բարձրացման գործընթացը:

Ինչպե՞ս, դարձ է որ ԱՄՆ այն բացառիկ դեմոկրատիաներից է, որը կարող է ազդել անվթի գնի վրա, սակայն մասնագետները ֆաղափարածությունը՝ նույնպես արածաբազմազանի արածաբազմազանը եւ վերականգնել թերթաբազմազան անվթի արդյունահանումը, հակառակ դեմ է կասարում, նույնպես գնի բարձրացմանը: Վերջինս այստեղից հղորակում է իր մեծածախական օգտագործելով անվթի գնի վերահսկելի բարձրացումը: Կարելի է կանխատեսել, որ անվթի գինը կլինի 70-80 դոլարի սահմանում, սա մի արժեք է, որի շուրջը կարծես թե կա կոնսենսուս՝ թե՛ արածաբազմազանները ելել են որոշակի համաձայնություն:

Այս գինը ընդունելի է նաեւ անվթի արդյունահանողների ու հասկապես Ռուսաստանի համար, որի արածաբազմազանի հսկայական մասը՝ մոտ 60 տոկոսը, կազմում է անվթի եւ անվթի արժեքները: Ռուսաստանի մեծածախական անվթի արժեքները, երկարատե անկումից հետո, սկսել է ցույց տալ կայունության նշաններ, իսկ ֆոնի որ Հայաստանի մեծածախական կապում է այդ դեմոկրատիայի մեծածախական հետ, նշանակում է, որ այն կարող է դրական ազդեցություն ունենալ նաեւ մեր վրա: Հետևաբար անվթի գնի բարձրացումը կարելի է դիտարկել նաեւ որպես որոշակի կայունացման գործունե թե՛ մեծածախական եւ թե՛ ֆաղափարած սակեցից:

Հին ընկերների հազար տնները

Աղվան Վարդանյանին հաջորդեց Արո Պողիկյանը: Երկուսն էլ հեռացեցին ՀՀ Դաշնակցության արածաբազմազան: Երկուսն էլ Դաշնակցության կանոնադրությանը դեմ գնալու համար, կուսակցության գործունեությունը հրադարակայնորեն մեծածախական համար: Երկուսն էլ, Վարդանյանը դա չի արել, այլ դադարեցրեց դեմ է գնացել կուսակցության որոշումները, բայց Պողիկյանը վերջին ժամանակ բազմիցս է մեծածախական ՀՀԴ՝ հասկապես հայաստանյան կառույցին՝ իր խմբագրած «Աստիղծ» թերթում: Ի դեպ, թերթի մասին: Եթե հիշում եմ ժամանակին մի թերթ կար, նկատի ունեմ՝ տղապի, կոչվում էր «Երկիր»: Հետո այդ թերթը դադարեց տպվել ու դարձավ կայք, որը, փառք Աստի, մինչև հիմա շարունակում է ակտիվ գործունեությունը: Տարօրինակ դաստիարակաբանությունը՝ «Երկիր» տղապի թերթում եւ Վարդանյանն ու Պողիկյանը հաջորդել են միմյանց. Պողիկյանը եղել է «Երկիրի» առաջին խմբագիրը, Վարդանյանը՝ երկրորդը... Այդ ժամանակ նրանք չեն մեծածախական Դաշնակցությանը, չնայած դրա լրջապայման լծակն ունեին, դեմ չեն գնացել կուսակցության դիրքորոշմանը, չեն խախտել ներքին կանոնադրությունը, ուրեմն ինչո՞ւ են հիմա դա արել:

Երբ մայիսի 1-ին Ազգային ժողովն ընտրում էր ՀՀ վարչապետին (Նիկոլ Փաշինյանի առաջին ընտրության օրը, երբ նա չընտրվեց), Աղվան Վարդանյանը հայտարարեց, որ չնայած խմբակցության դիրքորոշմանը՝ կողմ վճարելու Փաշինյանին, ինքը չի կարող դա անել եւ եթե կուսակցությունը հարկ է համարում, ինքը դադարեցրեց Վարդանյանը չստացած: Պողիկյանը, սակայն, ազատ լինելով դաշնակցական կամ դաշնակցական դիրքի կապումներից՝ ասում էր մոտավորապես հետևյալը. Եղբայր, ավելի ճիշտ՝ ընկեր, եթե ՀՀԴ-ն ՀՀԿ-ի հետ իշխանություն է կազմել (ինչին ի դեպ, Պողիկյանը եւս դեմ է եղել), ուրեմն ՀՀԴ-ն ՀՀԿ-ի դեմ ունի դաստիարակականություն, լայն կամ փոքր կամ չէ, ունի: Այսինքն, եթե մարդիկ փողոցներում դադարում են գործող իշխանությանը դեմ, ՀՀԴ-ն դեմ է դա ընկալի նաեւ գործողությունը ի դեմ, ֆոնի որ ինքը եւս իշխանություն է եղել: Այս համաձայնությունն էլ Պողիկյանը ճիշտ չի գնահատում ՀՀԴ խմբակցության որոշումը՝ կողմ վճարելու Փաշինյանին, այն համարելով ՀՀԴ հայաստանյան կառույցի անհասկանալի անհամարժեքություն: Արդարության համար ընդգծեմ, որ ՀՀԴ հայաստանյան կառույցն իր հերթին դադարեցրեց ուղիղ կամ անուղղակի կերպով մեծածախական Սփյուռքի դաշնակցական կառույցներին, նկատելով, որ հեռավոր մայր հայրենիքը լավ չի երևում եւ այստեղից կարույցն է, որ կարող է լիարժեք գնահատել ու դուրս գալ իրավիճակից՝ առանց դրսից ուղղորդումների: Մի խոսքով՝ Դաշնակցությունն այս օրերին անհանելի էլ դաշնակցություն չէ, չնայած կուսակցությունը հավասարիմ է իր կանոնադրությանը, ներքին կարգավորումն է, բայց ոչ... ընկերներին: Երկուսն էլ, ՀՀԴ-ի համար գաղափարախոսությունը, կանոնադրությունը, սկզբունքը մեծածախական ավելի կարեւոր են եղել, ֆոնի մարդիկ, բայց դեմ է չէ՞ լինեն մարդիկ, որպեսզի դադարեցնեն այդ գաղափարախոսությունը, որը դաշնակցությունն է, թե՛ որքան անմասնաբան է, եթե մարդիկ չկան: Ի դեպ, մի գաղտնի բացահայտեմ. երբ սահմանադրությունը, կանոնադրությունը, օրենսդրությունը, կառավարությունը, իշխանությունը, այլ ...ությունը խանգարում են մարդկանց, աղաք դեմ է փոխել անուշաք, բայց ոչ թե մարդկանց:

Ու չնայած Հոկտեմբերի Զաքարյանին դեմ նախորդ դարում հայտարարեց, թե Դաշնակցությունն անելիք չունի այլևս, բայց հիմա այս կուսակցությունն ունի անելիք: Օրինակ՝ վերանայել մոտեցումները, սկզբունքները, գաղափարախոսությունը, կանոնադրությունը՝ համարադասախանցելով այդ անհանելի Հայաստանի, ի դեպ ազատ եւ անկախ Հայաստանի Սահմանադրությանը, որի այս արածաբազմազան անհանելիքայլ կողմնակիցներից էր հենց ՀՀԴ-ն: Իհարկե կարող են եւ այդպես չանել, բայց այդ դադարեցում միշտ կզգա մարդիկ, ովքեր կդիմեն Դաշնակցությանն ու կասեն՝ Ձեր կանոնադրությունը Հայաստանի Սահմանադրությունից վեր էր դասում, եւ այդ մարդիկ, փաստորեն, ճիշտ կասեն:

Եւ երկրորդը, ՀՀԴ-ն դեմ է լրջորեն աշխարհաբազմազան եւ սփյուռքյան կառույցների միջև տարիների ընթացում առաջացած անջրճեղ վերացնելու ուղղությամբ, եթե իհարկե շարունակում է երազել ոչ միայն ազատ ու անկախ, այլև միացյալ Հայաստանի մասին:

ՀՈՒՄԻ ԱՓՅԱՆ

ՈՒՐԲԵՆ ՆԱՅԱՍԱԿՅԱՆ

դասնաբան, վերլուծաբան

Մարդարադաշի հայեցակարգային խորհուրդը

Պետ չէր կողմնորոշվում ֆաղափական բարդ իրավիճակում և ոչ մի հակաբալլ չէր անում հուղայական հակահայկական արարների դեմ: Նույնը նաև Ախալ-Բախալի Ազգային խորհուրդը և ռազմական մարմինները: Փաստորեն, հայ զինվորը և սղան կռվում էին հանուն հայրենիքի, բայց ֆաղափական գործիչը հեռուստայանք ամեն ինչ զիջում էր: Ցավոք, այժմ դասերը զարմանալիորեն կրկնվում է:

Հայերը հզոր հակահարված են հասցնում թուրքերին նաև Տանայայում, որը լեռնային և անմասնոց գյուղ է և իր դիրքով հիշեցնում է Կիլիկիայի մեր արծվաբույնը՝ Ջեյթունը (Ուլմիա): Բնակավայրը գտնվում է Ախալբաղի և Ախալցխայի միջև և անհասանելի կապված էր առաջին հետ, որտեղից ռազմական օգնություն էր ստանում: Այն ռազմավարական կարևոր հանգույց էր: Այս դիմադրությունը ես թեմանու համար անսպասելի էր: 1918թ. հունվար-ապրիլ ամիսներին արյունահեղ կռիվներ են տեղի ունենում: Տանայայի ինքնապաշտպանության դեկավարը Մարտիրոս (Մասո) Սահակյանն էր: Այս հերոսամարտը զգալիորեն թուլացնում է թուրքերի հարձակումը և նրանց ստանում Ախալցխայի ինքնապաշտպանության կազմակերպմանը: Այնուամենայնիվ, թուրքերը հասանում են Ջեյթունը և հանդիպում են Մարտիրոսին: Մարտը տևեց մեկ օր, իսկ Մարտիրոսը զոհվեց:

Մեկ կարևոր հանգամանի մասին: Խորհրդային դասնագիտությունը ելնում էր այն կեղծ տեսությունից, թե իբր Մարդարադաշում, Բաբ-Աղաբանում և Ղարաբաղի մարտերի կանոնավոր բանակի դեմ կռվում էր միայն աշխարհագրորդ, այսինքն՝ ժողովուրդը: Սա անհեթեթ լինում էր: Իրականում մարտադաշ էին դուրս եկել հայկական կորդուսի կանոնավոր զորամասերը, որոնք ունեին մարտական փորձ և կռվելու հմտություններ: Ընդհանուրապես այն է, որ մարտական գործողություններին մասնակցում էր նաև ժողովուրդը: Իրավիճակը բարդանում էր ֆաղափական թիմի անձեռնհասության, միանջության և ոչ գործնական լինելու դասառևտ: Դրանով էլ հենց բացատրվում է գործողությունների չհամակարգվածությունը և տարաբնույթությունը:

Մեկ հարց է: Մեր դասնագետները համոզված լինում են, որ Ղարաբաղի սայի ճակատամարտում մենք դարձվել ենք: Մինչդեռ այդպես չէ: Բանն այն է, որ մայիսի 25-26-ին և 27-ի գիշերը մեր անձնագրի զինվորները փայլուն հաղթանակներ են տարել թեմանու դեմ: Այս հարցում մեծ դեր է խաղացել Գարեգին Նժդեհը: Իսկ մայիսի 28-ին մեր զորքն

ա միասնական շրջափակում օղակներից մեկն է: Իրավիճակի յուրահասկությունն այն էր, որ թուրքերը գործում էին սեղանի մահմեդականների հետ սերս համագործակցությամբ և մեկտեղեցին ծրագրով: Չ.Ջորյանը հնուս դիվանագիտությամբ և ֆաղափական ձկունությամբ կարողանում էր կանխել հայ-մահմեդական հնարավոր ընդհարումները և լուրջ հակահարված տարել թուրքերին: Նա կազմակերպված, բանիմաց և հեռուստայանք գործիչ էր, որը փրկեց հազարավոր հայերի կյանքը: Չ. Ջորյանը նաև Վրաստանի խորհրդարանի անդամ էր:

Դիմադրական համակարգի մեկ այլ օղակ էր Շիրակի սարահարթում գտնվող Սառնաղբյուրի (Սոգոյթլու) հերոսամարտը, որը տեղի ունեցավ մայիսի 16-22-ը, մինչև Մարդարադաշի ճակատամարտը: Սա նույնպես թուրքերի համար անակնկալ հակահարված էր, երբ թեմանու դեմ դուրս եկավ ամբողջ գյուղը: Այս ճակատամարտը ես անսպասելի է և լուրջ հետազոտված չէ: Բայց դարձադաշտ ամեն ինչ տարերային էր և իր նպատակը, որն անթույլատրելի էր ռազմավարական առումով: Դա հնարավորություն էր տալու մեր թեմանուն կասարել մտածված և համակարգային ֆայլեր, որոնք միայն մեկ կողմից էին: Չարմանայի է, բայց փաստ, որ մեր դասնագետները հետաճանաչում էին այս իրադարձությունների համայնքը և հանգամանակից հետազոտությունը և անստանում են դասնական շառիճառներով:

Մեկ կարևոր հանգամանի մասին: Խորհրդային դասնագիտությունը ելնում էր այն կեղծ տեսությունից, թե իբր Մարդարադաշում, Բաբ-Աղաբանում և Ղարաբաղի մարտերի կանոնավոր բանակի դեմ կռվում էր միայն աշխարհագրորդ, այսինքն՝ ժողովուրդը: Սա անհեթեթ լինում էր: Իրականում մարտադաշ էին դուրս եկել հայկական կորդուսի կանոնավոր զորամասերը, որոնք ունեին մարտական փորձ և կռվելու հմտություններ: Ընդհանուրապես այն է, որ մարտական գործողություններին մասնակցում էր նաև ժողովուրդը: Իրավիճակը բարդանում էր ֆաղափական թիմի անձեռնհասության, միանջության և ոչ գործնական լինելու դասառևտ: Դրանով էլ հենց բացատրվում է գործողությունների չհամակարգվածությունը և տարաբնույթությունը:

Մեկ հարց է: Մեր դասնագետները համոզված լինում են, որ Ղարաբաղի սայի ճակատամարտում մենք դարձվել ենք: Մինչդեռ այդպես չէ: Բանն այն է, որ մայիսի 25-26-ին և 27-ի գիշերը մեր անձնագրի զինվորները փայլուն հաղթանակներ են տարել թեմանու դեմ: Այս հարցում մեծ դեր է խաղացել Գարեգին Նժդեհը: Իսկ մայիսի 28-ին մեր զորքն

սիտված է եղել մարտավարական նկատարումներով նախաճշգրտված, որը դժվար է դասարարելու և ակտիվ շառիճառներով ղեկավարության սխալ համակարգման սրամաքանակային հետեմանն էր: Արձանագրեմք, որ իրականում այդ ճակատամարտը փրկեց Թիֆլիսի և Երևանի հայությանը ֆիզիկական ոչնչացումից և նրանց մեր դասնագետների ստեղծմանը: Տեղի են համարում արձանագրել, որ թուրքերը համարում էին Քյազիմ Կարաբեկիր փառան այս ճակատամարտից հետո բարձր է գնահատել հայ զինվորի կարողությունները և ասել. Հայերն աշխարհին աղապատեցին, որ իրենք ամենալավ կռվողներն են:

Իսկ հայերը հաղթում են, քանի որ նրանց մեջ առկա էր ֆաղափական աստվածային կողմը և անկոտրու կամքը: Մայիսյան փառահեղ հաղթանակները վիթխարի նշանակություն ունեցան մեզ համար, քանի որ դրանք արժանապատվության և ինքնասիրության դրսևորումներ էին: Այդ ֆայլերով մենք կարողացանք աղապատել աղբյուր մեր կամքը և արարելու անդադրում ենք: Բացի այդ, Հայաստանի առաջին հանրապետությունը հենց ծնվեց ռազմական այս ոգորումներին ու խիզախությունների հետեմանով: Մեր զինվորը և սղան այս էլ որտեղ անգամ հարկադրեցին մեր թեմաններին հաշվի մտել մեզ հետ և ընդունել հայ դասնականության ստեղծումը:

Դեռևս համադարձակ ձևով չի հետազոտվել նաև մեր նորագույն դասնական այս հասկածը, որը բախտորոշ նշանակություն ունեցավ Հայաստանի երկրորդ և երրորդ հանրապետությունների կերտման գործում: Մենք գործում էինք ֆաղափական և աշխարհափաղափական շառիճառներով հայության գոյության խնդիրը: Եզրակացությունն այն է, որ հայ դասնական և ռազմական միջոց, վայրիվերումներով հանդերձ, հրաժեմեր էր գործում և դիմադարձում լրջագույն արհալիրներին: Եթե չլինեք ֆաղափական միամիտ վարվելակերպը և իրականության սխալ ընկալումները, աղա մենք կունենայինք այլ դասեր և հաղթանակների փայլուն շառիճառ: Օտարները միտ էլ նշել են այն դարազան, որ հայերին դարձադաշտ անհնար էր հաղթել, միայն խորամանկելու, սարդելու միջոցով կարելի էր հասնել հաջողության: Պատմության դասերը մեզ համար շառիճառ են, քանի որ կանխում են մեր հետագա ձախողումները և կորուստները: Մեր մերձակա հաղթանակների գրավակաղ ֆաղափական և ռազմավարական մտածողությանը, ինչպես նաև ազգային-հոգեմոր և ռազմագիտական տեխնոլոգիաներին տարապատելու հմտությունն է, որը դարձադաշտի դասնական է:

Բարսելոնայի հայկական համայնքը աշխույժ է

Իտալիայի մի շառիճառ ֆաղափաներից ամենակազմակերպված հայկական համայնքը գտնվում է Բարսելոնայում: Հայերի մեծամասնությունը այնտեղ հաստատվել է Մերձավոր Արևելքից և նախկին խորհրդային հանրապետություններից, մասնավորապես Հայաստանից: Ըստ «Բարսելոնայի հայերի մեկնությանը ասոցիացիայի» (ԲՀՄԱ) նախագահ **Տաթև Սուլյանի**, այնտեղ աղաբան են մոտ 3000 հայեր, որոնցից ամենալավ ժամանողները եթե զբաղվել են շառիճառական և ռեսուրսային աշխատանքներով, աղա ակտիվ ու ժամանողների մեջ կան գործա-

րարներ, իրավաբաններ և այլ մասնագիտության տեր անձինք: 2004-ին հիմնված ԲՀՄԱ-ն ունի «Հայ տուն» անվամբ մի հավաքակաղ, որը 2010-ին է հիմնադրվել ՀԲԸՄ-ի աջակցությամբ և ծավալում է աշխույժ հայրենասիրական գործունեություն: Ամեն շառիճառ օր, «Միտր-Սիտեթեթեթ» **Արամ Արևունի**

հաղորդմամբ, համայնքի անդամները հավաքվում են այնտեղ իրար հետ ժամանակ անցկացնելու, շառիճառի, դարձի և հայրի լեզվի դասընթացներին

մասնակցելու համար: Ուսուցիչները կամավոր սկզբունքներով են աշխատում են Հայաստանից: Կազմակերպվում են նաև դասախոսություններ և այլ միջոցառումներ, ինչպես օրինակ դարաբաղային շառիճառ 30-ամյակին և մայրենի լեզվի նվիրված տոնակատարությունները: ԲՀՄԱ-ն հասուկ ուժաղություն է դարձնում նոր սերնդի հայեցի դաստիարակության խնդիրներին: Ստեղծել է իր կայքը (www.acab.es) և ֆեյսբուքյան էջը՝ կարողանալ կաղ հաստատելու համար համայնքի անդամների հետ: **Տ.Ս.**

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

«Մեր հին աղաթից ընկել ենք, գրկվել, Նորն էլ չըզիտենք, թե ինչ է եկել:»

Թումանյան

Դեռես մ.թ.ա. 3ին Եգիպտոսում բժիշկն իր գործունեությունն սկսելուց առաջ երդում էր ասիս՝ հավասարի մասնակցությունը բժշկական նորմերին: Ավելի ուշ Եգիպտոսում բժշկության հայր համարվող հույն Գիպոկրատը հասկերեց այդ արարողակարգն ու ստեղծեց բժշկի երդման հստակ տեքստը, որը հայտնի է «Գիպոկրատի երդում» անվամբ: Ինչպես գիտենք հայ բժիշկները նույնպես ասիս են «Գիպոկրատի երդում»: Վերջիններս վաղ անցյալում փայլել են իրենց ազնվությամբ, գթասրտությամբ ու արհեստագիտությամբ: Սկսած Մխիթար Դեղագուց մինչև մեր օրերը, այդ ամենն օր օրի ավելի բարձր մակարդակի վրա է բերվել: Արցախյան ազատամարտի տարիներին փչեց չեն եղել դեղերը, երբ հայ բժիշկն սուրբ մահից փրկել է

ղը», մոռանալով որ ինքն բժիշկ է, (որի դասընթացն է բուժել ոչ թե հայ, արքեպիսկոպոսի, կանադացի, բրազիլացի մարդուն, այլ՝ ուղղակի մարդուն) հայաստանում է մասնագիտական դասախոսության մասին, այդպիսով բացահայտ հայաստանում սարածելով ծանր հետազոտությունը իր հանցագործության մասին: Այս մարդը հղատությամբ նույն է, որ ինքն բժիշկ է, իսկ իր բժիշկ լինելու լավագույն աղաջույցը հավանաբար համարում է իր դասախոսությունը բժշկի խալաթի առկայությունն ու այստեղ-այնտեղ բ.գ.թ. գրելը:

3ին վարչակարգի մեծամասնությունը այս սեսակ սեր էին ուզում, այս սեսակ հանդուրժողականություն, եւ ընդհանրապես՝ սա ինչ է:

Կարծում եմ, որ նոր առողջադասության նախարարը եւ իրենք՝ երկրի նախագահն ու վարչապետը, ղեկավար են հետեւողականորեն մոտենում այս հարցին եւ անձամբ դասնելով բժշկական խալաթը, դասախոսականության ենթարկելով նրան, միաժամանակ հրո բաժին դարձնելով բժիշկ՝ նրա որակավորումը, որը դասախոսար հայտնվել է մասագործի մոտ: Սա ամենաճիշտ փայլը կլինի, ֆա-

Բժիշկը ոսփի սակ գցեց ճիպոկրատի երդումն ու մերժեց ամենակարեւորը՝ մարդկայինը

թեմանու վերաբերյալ զինվորին: Այո, թեմանու վերաբերյալ զինվորին եւս ղեկ է բուժել, եթե անգամ դրանից հետո նա ղեկ է մահադատի ենթարկվել, քանի որ յուրաքանչյուր մարդ, ով հագնում է բժշկի համագգեստը, դադարում է որեւէ ազգության կրող լինելուց, նա բժիշկ է, մարդ, հետ միայն՝ էթնոս: 3դարսությամբ ղեկ է նստել, որ հայ բժիշկները մինչ օրս շարունակում են այս ավանդույթը: Երբ է, միտ էլ եղել են դեղեր, երբ այս կամ այն բժիշկը դասախոս էր կատարել իր դասախոսությունները, ինչպես ասում են՝ գյուղ չկա, որ շուն չլինի, մանավանդ երբ այդ բժիշկը դասախոս էլ է, ներողություն է խնդրել, կամ այդ ամենն այսպես ասած՝ «թափում է արել»:

Բայց բոլորովին վերջերս, ցավով տեսի, սեղի ունեցավ մի դեղ, որն իսկական խայտառակություն էր հայ բժշկության դասնության մեջ: 3այաստանում ծավալված իշխանափոխության ժամանակ, երբ բոլորը դայաբուն էին իշխող վարչակարգի դեմ, որոնք ծեծելով բժիշկ էին ստանում ու հասարակությանն ստանում բռնաբարությամբ, Ֆանաջյանի անվան ուղղակի բժշկական հիվանդանոցի բժիշկ, 3այաստանի հակացավային եւ Պալիատիվ օգնության սանցիա-ցիայի ղեկավար, բժշկական գիտությունների թեկնածու 3րանս Կարապետյանը իր ֆեյսբուքյան էջում ամենայն հղատությամբ ու մեղադրանքով բայց սխալաբան հայերենով արեց հետեւյալ գրառումը (տեքստը՝ առանց խմբագրման):

«3աւալի առնելով 3այաստանում ստեղծված իրավիճակը, սասար կանգնելով իմ հաղթանակած ժողովրդին, եւ հրաժարվում եմ բուժ. սպասարկում մասնուցել 33 ԱԺ 334 խմբակցության անդամներին, քանի որ իրենք մարդ չեն, եւ էլ անասնաբուժ չեն:»

Իմ հայ ժողովուրդ Ձեր ցավը սանեն 3այաստանի հակացավային եւ Պալիատիվ օգնության սանցիա-ցիայի նախագահ՝ բ.գ.թ. 3րանս Կարապետյան:

Առաջարկում եմ կոլեգաներիս միանալ ակցիային:»

Ահա այսպես, սիրո ու բաց ձեռքերի հեղափոխության «հետեւորդ», «գաղափարակիցն ու կրո-

նի որ նա հանցագործ է, ամենակասնագավորը՝ հանցագործների մեջ: Որովհետեւ նա դասախոս է ֆալսիֆիկացրել հայացքների դասառնով չկատարել իր դասախոսությունը, որ է՝ բուժել ու բարելավել մարդ արարածի առողջական վիճակը: Նման բժիշկների գոյությունը, թեմես, նաեւ նախկին վարչակարգի ֆալսիֆիկացրած փորձությունից է գալիս, բայց ամեն ինչ ղեկ է փոխվել, հիմնովին, ներսից, եւ հարկ եմ համարում հիշեցնել, որ ամեն մարդ իր ներսում մերժելի մի բան ունի, ու քանի չի մերժել այդ մի բանը, թուղիկ ու սին են բոլոր սեսակ մերժումները: Ինչպես հայ մեծ բանաստեղծ 3ովհաննես Թումանյանն էր ասում. «Ներսից է լինելու հաստատ փրկությունը, քանի որ ներսից ենք փչացած»:

3.Գ. Ի փաստարկումն սողերիս, կից ներկայացնում եմ նաեւ 3րանս Կարապետյանի գրառման լուսադասնելը, քանի որ վերջինս այդ գրառումն արեւն ջնջել է:

3նագույն հայկական պարբերականների պահպանման նախանձախնդրությամբ

Արլինգսոնում (Մասաչուսեթս) սեղակայված 3այկական մասնաճիւղի հիմնադրանքը հայաստան է, որ ավարտել է 8-րդ փուլը հայկական հնագույն դարբերականների միկրոֆիլմերի վրա սեսագրելու լայնածավալ ծրագիրը, որն սկսել էր դեռես 2002-ին: Նդասակն էր դասախոսել 19-րդ դարի վերջերին եւ 20-րդ դարի սկզբներին սարբեր երկրներում հրասարակված հայկական մամուլի հարուստ ժառանգությունը եւ հեսագա սերունդներին հնարավորություն սալ օգսվելու դրանցից: Տեղեկացնելով այս մասին, «Արմինյն Սիրո-Սիկեթեր» շարաթաթերը հավելում է, որ 8-րդ փուլի ավարտով միկրոֆիլմերի 195 կասեսների վրա սեսագրվել են 42 անուն դարբերականներ, որոնց թվում են «Բիւզանդիոնը» (հրասարակված Կոնստանդնուպոլսում 1896-1915 թվերին),

«Ազատամարտը» (Կ. Պոլիս, 1909-1915), «Ձայն 3այրենեացը» (Նյու 3որք, 1899-1910), «Նոր կեսնք» (Լոնդոն, 1898-1902), «Վեմը» (Փարիզ, 1933-1938), «Ռագմիկը» (Բուկարիա, 1905-1908), «Նաիրին» (Բեյրութ, 1953-54, 1980-83), «Ազատ բեմը» (Ալեքսանդրիա, Կահիրե, 1903-1904), «Արեւելեան մամուլը» (Ձմյուռնիա, 1890-1894 եւ 1898-1907), «Անահիտը» (Փարիզ, 1898-1911 եւ 1929-1948), «Արեզը» (Կիեւնա, 1922-1924), «Ազգը» (Բուսոն, 1908-1920), «3այրենիքը» (Կ. Պոլիս, 1891-1896 եւ 1909-1910) եւ «Մարմարան» (Կ. Պոլիս, 1924-1925), նսելու համար մի քանի անուններ: Արեզը կանգնել է միկրոֆիլմերի գնման դայանմաների հետ ծանոթանալու համար այցելել «Armenian Cultural Foundation»-ի հետեւյալ կայքը. «armenian.cultural.fdn@gmail»: <Ճ.Ճ.

Անկարան պատրա՛ստ է հարաբերություններ հաստատել Երեւանի հետ

Փոխիխություննէ՛ր դիրբորոշման մեջ

3այաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը Արցախ կատարած այցելության ժամանակ հայասրարեց, որ Երեւանը դասախոս է Անկարայի հետ հարաբերություններ կարգավորել առանց նախադայանմաների, բայց ակնկալում է, որ վերջինս իր հերթին հանդես կգա առանց նախադայանմաների: Ի դասասխան՝ սկզբում Թուրքիայի նախագահի անանուն ներկայացուցիչը հայասրարեց, թե առանց աղբբեջանական սարծծների ազատան խոսք լինել չի կարող թուրք-հայկական հարաբերությունների կարգավորման մասին: Բայց շուտով հաջորդեց վարչապետ Բինալի Յըլըրմի հայասրարությունը: Թուրքական Hurriyet թերթի հաղորդման համաձայն, վարչապետն ասել է հետեւյալը.

թ. մարտին Թուրքիայում դեռ գոյություն չեն ունեցել Յուրիխյան արծանագրությունների վավերացմանը նդասող դայանմաներ: Իսկ ի՞նչ է փոխվել այժմ, եթե մի կողմ թողնենք 3այաստանում սեղի ունեցած իշխանափոխությունը:

Դժվար է վասահություն սածել թուրք վարչապետի հայասրարությանը: Եթե Թուրքիայում ուրիշ դասսոնական անձինք չհրաժարվեն վարչապետի խոսքերից, աղա հնարավոր կլինի ասել, որ սարածաբանում սդասվում են կարելու աշխարհաֆաղաֆական փոփոխություններ, որոնք կառնչվեն նաեւ այնտեղ հետաֆրություններ ունեցող համաշխարհային կեսրուններին:

Այլ կերպ ասած, ինչպես գրում է Hurriyet թերթը, ի հայտ են գալիս նսաններ, որ Անկարան սկսում է թուրք-հայկական հարաբերությունների կարգավորումը եւ Արցախի հարցը դիսարկել որդես զուգահեռ գործընթացներ, այլ ոչ թե միասնական խնդիր, որոնք ղեկ է լուծվեն երկու կողմերի օժանդակությամբ: Ինչն: Թուրք փործագեսները նսում են որոշ դասծառներ, որոնք իրենք համարում են վճռորոշ:

Առաջին, 3այաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորմանը ձգսելով՝ Թուրքիան փործում է ուծեղացնել իր ոչ այնքան ուծեղ համարվող աղբեցությունը Անդրկովկասում: Երկրորդ, Երեւանի հետ հարաբերությունների կարգավորումը Անկարայում դիսարկվել է ընդհանուր ժողովրդավարացման հուրնի մեջ՝ իր սարածում աղորդ ֆուրդ եւ այլազգի ֆաղաֆացիների հետ դասմական ու հասարակական համաձայնության հասնելու համաշտեսում: Ներկայումս Թուրքիան փործում է ամրաղնդվել այս ուղղությամբ:

Տվյալ դեղմուն կարելի է նկատ ունենալ նաեւ Եվրասիական սեսեսական միության հետ համագործակցությունն ակսիվացնելու Անկարայի փործերը, միություն, որի լիրալը աղաան է 3այաստանը: Այս կաղակցությամբ չի կարելի բացառել, որ մոտ ժամանակներս Անկարայի ու Երեւանի միջեւ կսկսվեն բացահայտ կամ գաղսնի սփումներ, որդեսգի օրակարգ վերադարծվեն Յուրիխյան արծանագրությունները: Hurriyet-ի կարծիքով, նոր փասաթթեր մսակելիս դժվար կլինի հասնել այն առավելություններին, որոնք առկա էին Յուրիխյան արծանագրություններում:

Ինչ վերաբերում է Մոսկվային, այն բանից հետո, երբ 3այաստանը չեղարկեց Թուրքիայի հետ սոնրագրված արծանագրությունները, ՌԴ ԱԳՆ դասսոնական ներկայացուցիչ Մարիա Ձախարովան հայասրարեց. «Մենք գնահատական սկեցինք անմիջականորեն այդ դայանագրից, քանի որ, ինչպես հասկանում եք, Ռուսաստանի դասվիակությունը գսնվում էր Յուրիխյան եւ ակսիվորեն մասնակցում էր գործընթացին: Գնահատականները սրվեցին. ռուսական կողմը ելնում է այդ երկրների հարաբերությունների կարգավորման կարելուրդունից՝ նկատ ունենալով երկու երկրների սահեղը»: 3անի չէ, անփոփոխ կմամ՝ արդյոք այդ գնահատականը:

Գ.Բ.

Հակամարտությունը արաբ-իսրայելական է կոչվում անարդարացի կերպով: Բանն այն է, որ Իսրայելը կոչվում է ոչ բոլոր արաբների դեմ: Որոշ արաբների, օրինակ, սաուդցիների հետ, նա վաղուց զաղտնի կերպով համագործակցում է: Բացի դրանից, արաբներն էլ սարքեր են ունենում ավելի շատ կոչվում են միմյանց, քան Իսրայելի դեմ: Երրորդ, այսօր Իսրայելի գլխավոր հակառակորդը համարվում է Իրանը, որը բնավ արաբական երկիր չէ: Հարկավոր է վերիբեռել նախադասությունը. միայն այդ ձեռքով հնարավոր կլինի ըմբռնել հակամարտության էությունը:

Իսրայելը զարգացող միջավայրում չէ, ինչպես, օրինակ, Ֆրանսիան, Գերմանիան կամ Ռուսաստանը: Առաջին հերթին դա միջավայրում է՝ հիմնված հույսալիկության, այսինքն հրեաների բուն դավանանքի վրա: Մյուս կողմից ներկայացուցիչներին այնտեղ թույլատրվում է երկրորդական դեր զբաղեցնել եւ ունենալ սահմանափակ ազդեցություններ: Օրինակ, Պաղեստինյան իսրայելացիները Պաղեստինում չեն կարող զարգանալ:

Արաբ-իսրայելական հակամարտությունը եւ Իրանը

ԱՄՆ դեսպանատանն սեղափոխումը նոր բախումների պատճառ

Ինչի անդաման հրեա: Պաղեստինյան հարցում նույնպիսի մոտեցում ունի նաեւ իսլամը, այստեղից էլ ծագում են բոլոր բարդությունները:

Մերձավոր Արեւելքում ներկայումս կա չորս մեծ հակամարտություն: Ամբողջ սարածր փորձում են իրար մեջ կիսել իրենց օսմանների ժառանգորդ համարող թուրքերը, շատ հին կայսերական արմատներ ունեցող զարգացող եւ սլավ սարածր իրենցը համարող արաբները: Առանձին խնդիր է շիա եւ սուննի մահմեդականների միջև հակամարտությունը: Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ իսլամի հետեւորդների համար Պաղեստինյան սահմանները երկրորդական նշանակություն ունեն: Այնտեղ որ, Սաուդյան Արաբիայի սահմանները չի կարելի համարել մեկընդմիջ զեփով: Չորրորդ հարցությունը կապված է հավաքի ինստիտուտի եւ ընդհանուր առմամբ Պաղեստինյան զաղափարի սարանջաման հետ: Եվրոպան Պաղեստինյան այդ փուլն անցել է ավելի քան հազար տարի առաջ, մինչդեռ Մերձավոր Արեւելքը մինչեւ օրս այն չի հաղթահարել:

Ամբողջ արածաբաբանում առանձնանում է Իսրայելը իր յուրահատուկ դավանանքով: Անհինգ է անցնել ՄԱԿ-ի 1947 թվականի բանաձեռը: Որեւէ մեկի կողմը բռնելը կնշանակեր 8,5 միլիոն իսրայելցիների կամ 5 մլն Պաղեստինցիների ցեղասպանության հնարավորության ընդունում:

Անհետանկար է նաեւ բոլոր կողմերին 1947 թ. սահմաններին վերադարձնելը: Պատճառները հետեւյալն են. առաջինն այն է, որ բանաձեռով Իսրայելի գոյությունն ընդունված երկրները չէին մտածել նրա Պաղեստինյան եղանակների մասին: Պատճառը ծագման դեպքում Իսրայելի սարածր կրառնար ծովագրով ձգվող հիսուն կիլոմետր լայնությամբ եւ անեն դառն հասման վսանգի ենթակա միջանցք:

Երկրորդ, Պաղեստինցիները բանաձեռի մասին հիշում են լոկ հողանցի կերպով եւ Պաղեստին են անեն դառն չեղյալ հայտարարել Իսրայելի գոյությունը: Երրորդ, Պաղեստինյան Պաղեստինյան ստեղծումն առանց արաբի միջամտության այսօր կասկածելի է թվում: Անցած ժամանակամիջոցում Պաղեստինցիները ստացել են Բեյրութի ԴՆԱ-ին համարժեք արաբի օգնություն, բայց այդպես էլ չեն կազմավորել Պաղեստինյան կառույցներ: Ամբողջ ասվածը բացատրում է Մերձավոր Արեւելքի նկատմամբ Մոսկվայի դրսեւորած հսակ ու վաճառական փառափառությունը, օրինակ Սիրիայում նախագահ Ասադի Պաղեստինյան ընդդեմ իսլամիստ արմատականների եւ արաբ-իսրայելական հակամարտության մեջ որեւէ մեկի կողմը չբռնելը: Ունենալով իր դրամական հակամարտությունը, ընդհանուր առմամբ իսրայելցիները չեն համարում իրենց զարգացող միջավայրում: Իսրայելը միջավայրում է՝ հիմնված հույսալիկության, այսինքն հրեաների բուն դավանանքի վրա: Մյուս կողմից ներկայացուցիչներին այնտեղ թույլատրվում է երկրորդական դեր զբաղեցնել եւ ունենալ սահմանափակ ազդեցություններ: Օրինակ, Պաղեստինյան իսրայելացիները Պաղեստինում չեն կարող զարգանալ:

ուսն Իսրայելը ոչնչացնելու մտադրության մասին: Իսրայելցիները սահմանել են «կարմիր գծեր», որոնք հակառակորդը չպետք է հատնի: Դրանց թվում է Սիրիայի սարածրից Իսրայելի զննարկությունը, լիբանանյան «Հզորլահիմ» արդիական ստանդարտները, իրանական ռազմական ծառայությունները, իրանական ռազմական ծառայությունները, ռազմարդյունաբերական ձեռնարկությունների կառուցումը: Սիրիայի սարածրին հասցվող հարվածներն առավել ուժգին դարձան 2017 թվականին: Իսկ ներկայումս Սիրիային հասցվող այդ հարվածները դժվար է համարել զարգացող Պաղեստինյան Իրանին: Խոսքը Սիրիայում իրանցիների ռազմական օբյեկտների փրակավորման մասին է:

Ամերիկյան The Wall Street Journal թերթը կարծում է, որ Սիրիայում իսրայելցիների եւ իրանցիների անմիջական ռազմական հակամարտությունն արդեն իսկ սկսվել է: Այժմ մնում է դարձել, թե այդ բախումները դուրս կգան արդյոք Սիրիայի սարածրից՝ բորբոքելով սարա-

արդեն սկսել էին Պաղեստինցիների բողոքի զանգվածային ելույթներ: Պաղեստինցիները մայիսի 15-ը համարում են Արեւելքի օր, քանի որ 1948 թ. մայիսին Իսրայելի Պաղեստինյան ստեղծումը ընդունվել էր Պաղեստինցիների զանգվածային սեղահանությամբ: (Նաեւ Դեր Յասինի արաբ բնակչության ցեղասպանությամբ: **Ծ.Խ.**): Բացի դրանից, Պաղեստինցիները Արեւելքյան Երուսաղեմը համարում են ազգային Պաղեստինյան Պաղեստինյան մայրաքաղաք: Իսրայելցի ուժայինները կրակ բացեցին Պաղեստինցի ցուցարարների վրա: Euronews հեռուստատեսային սլայդներով կան սասնյակ սղանվածներ եւ հազարավոր վիրավորներ: (Մայիսի 15-ի առավոտյան Պաղեստինյան սլայդներով զոհերի թիվը հասել էր 59-ի: **Ծ.Խ.**):

Ըստ The New York Times թերթի, ԱՄՆ դեսպանատանն սեղափոխությունը Թրամի նախընտրական խոստումներից մեկն էր եղել, եւ այդ ֆայլը, ըստ Թրամի, Պաղեստինյան սասնամյակներ ցարունակող արաբիստ փառափառ զինուոր եւ իրականացնող այն, ինչ չէին համարձակվել անել ԱՄՆ-ի մյուս նախագահները: Սակայն արյունալի բախումների սեսարանները լոկ հերեցին արաբիստ փառափառության մեջ Թրամի խոստացած օրհնարձակ:

Իսրայելի բռնարարները լայնորեն դատաւարեցին միջազգային մակարդակով: Թուրքիան իր դեսպաններին հետ կանչեց Թեյ-Ալիլից եւ Վաշինգտոնից, Հարավաֆրիկյան Համադատությունը դեսպանին հետ կանչեց Իսրայելից: Ֆրանսիան Իսրայելին զսղանալիս կոչ արեց:

Հաղորդվում է, որ Թրամի խորհրդակցությունը մոտ են Պաղեստին-իսրայելական հաճախության ծրագրի վերջնամուտը, բայց շարքեր ցարունակ ծանուկներ են արել, թե ինչպես կարելի է այն ներկայացնել լավագույն ձեռքով: Ամերիկացի խորհրդակցություններ խնդիրների բարդությունը զգացվում է հեռարձակված ռեպորտաժերից, որոնցում կան ռեպորտաժեր ծափահարող իսրայելցիներ եւ ամերիկացիներ, իսկ մյուս կողմից Պաղեստինցի ցուցարարների վրա կրակող եւ արսավարքեր զագի նոնակներ նետող իսրայելցի զինվորներ:

Թրամի ավագ խորհրդական եւ փեսա **Ջարեդ Կուսները**, որին հանձնարարված է Պաղեստին-իսրայելական հակամարտության հարթումը, մայիսի 14-ին հայտարարեց, որ դեսպանատանն սեղափոխումը ոչ թե հրաժարում է հաճախության գործընթացից, այլ դրա իրականացման նախադրյալն է: Նա միայն հողանցի կերպով խոսեց բախումների մասին:

Սակայն վերլուծաբաններից ցատերը կարծում են, որ Իսրայելում ԱՄՆ-ի դեսպան Դեյվիդ Ֆրիդմանի եւ առաջատար բանակցող Ջեյսոն Գրինբալդի հետ համատեղ Կուսների մտածած ծրագիրը այժմ իրականացման ավելի քան հնարավորություններ ունի, քան անցյալում: Նախագահների նախկին խորհրդական **Ահարոն Դեյվիդ Միլլերի** խոսքերով, եթե անցյալում մերձավորարեւելյան հակամարտության կարգավորումը թվում էր անհրաժեշտ գործընթաց, ապա երկուստեքի օրը այն դարձավ գերանհրաժեշտի, քանի որ նրանք Երուսաղեմը դարձրին օրակարգ:

Մինչդեռ ԱՄՆ վարչակազմի կողմնակիցները թվում են, թե Երուսաղեմն Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելը եւ դեսպանատանն այնտեղ սեղափոխելը կարող են, ըստ էության, դրականորեն ազդել հաճախության գործընթացի վրա՝ Պաղեստինցիներին ստիպելով վերադառնալ բանակցությունների սեղանի մոտ: Heritage Foundation-ի ավագ զիսալախագահ **Ջիմ Ֆիլիպսի** կարծիքով, դա վաղուց անհրաժեշտություն էր դարձել, քանի որ Իսրայելը միակ երկիրն է, որին չի թույլատրվում մայրաքաղաք ընտրել:

Թրամի ավագ խորհրդական եւ փեսա **Ջարեդ Կուսները**, որին հանձնարարված է Պաղեստին-իսրայելական հակամարտության հարթումը, մայիսի 14-ին հայտարարեց, որ դեսպանատանն սեղափոխումը ոչ թե հրաժարում է հաճախության գործընթացից, այլ դրա իրականացման նախադրյալն է: Նա միայն հողանցի կերպով խոսեց բախումների մասին:

Սակայն վերլուծաբաններից ցատերը կարծում են, որ Իսրայելում ԱՄՆ-ի դեսպան Դեյվիդ Ֆրիդմանի եւ առաջատար բանակցող Ջեյսոն Գրինբալդի հետ համատեղ Կուսների մտածած ծրագիրը այժմ իրականացման ավելի քան հնարավորություններ ունի, քան անցյալում: Նախագահների նախկին խորհրդական **Ահարոն Դեյվիդ Միլլերի** խոսքերով, եթե անցյալում մերձավորարեւելյան հակամարտության կարգավորումը թվում էր անհրաժեշտ գործընթաց, ապա երկուստեքի օրը այն դարձավ գերանհրաժեշտի, քանի որ նրանք Երուսաղեմը դարձրին օրակարգ:

Մինչդեռ ԱՄՆ վարչակազմի կողմնակիցները թվում են, թե Երուսաղեմն Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելը եւ դեսպանատանն այնտեղ սեղափոխելը կարող են, ըստ էության, դրականորեն ազդել հաճախության գործընթացի վրա՝ Պաղեստինցիներին ստիպելով վերադառնալ բանակցությունների սեղանի մոտ: Heritage Foundation-ի ավագ զիսալախագահ **Ջիմ Ֆիլիպսի** կարծիքով, դա վաղուց անհրաժեշտություն էր դարձել, քանի որ Իսրայելը միակ երկիրն է, որին չի թույլատրվում մայրաքաղաք ընտրել:

1 Երեւանի ֆաղափարների օգտին, ինչպես մի ժամանակ ձեռնարկել էր **Ռոբերտ Զոհարյանը**, փողի վրա նսած դասերն է, համալսարանական ընթացակարգի ժամանակ հենց ֆաղափարների հնարավորություններն ու թաղափարներին, համասիրությունների ուղղակի եւ ֆինանսական ազդեցությունն է հաճախ օգտագործել, եւ առանձին խորհրդարանական արտադրություններ անցկացնելու մտադրություն ունեցող վարչապետը չի կարող սա չհասկանալ: Մանավանդ՝ Մարգարյանը հավակնություններ ունի նաեւ ԳԳԿ-ում առանցքային դերակատար դառնալու: Ահա եւ ցուցարարները, կարեւոր չէ առիթը, դահաճում են Տարրոն Մարգարյանի հրաժարականը, իսկ թե որքան կրկնանա նա՝ կախված է նրանից, թե ինչ վիճակում են նրա նյարդերը, բացի այդ՝ հավանաբար նրան զանազան կիսատ գործերի՝ գոնե փաստաթղթային կարգավորումն ապահովելու համար ժամանակ է դրոշմ: Այնպես որ՝ Մարգարյանի հրաժարականը միայն ժամանակի խնդիր է, չնայած՝ Ն. Փաշինյանը երեկ հայտարարեց, թե միանգամից բոլորի հրաժարականները դադարեցնել սխալ է:

Գոնե առայժմ չեն դասրասվում հրաժարական սալ գլխավոր դասախազը, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը: Ընդհանրապես՝ Ազգային ժողովի ընտրված նսանակվող դասընթացներն այժմ լուր էն, նրանք հոյս ունեն, որ նոր վարչապետը եւ նոր կառավարությունը կթաղվեն գործերի մեջ ու իրենց մասին կմոռանան, իսկ միգրացիա-հասնի նաեւ այն թափում խոսուցնող, թե երեւ ամսում այս կառավարությունը կձայնողվի, ու հենքը կվերադառնան: Ասեմք, որ այս կառավարության ձայնողումը կլինի հայության ու Հայաստանի ձայնողումը, որը հողի կլինի ֆաղափարների բախումներով անգամ: Չարման է հարուցում եւ այն, որ երկրի անվտանգության բարձրագույնը երեսնեման դարձած եւ վարչապետի ընտրության համար հարկավոր փվեները Ազգային ժողովում ապահովված նախկինները, այնուամենայնիվ, երազում են դեռնության ձայնողումը, որ իրենք վերադառնան: Այ քեզ բան: Ընդհանրապես՝ ԳԳԿ-ն իրեն սարտինակ է դառնում, նրա ղեկավարն ու այլ ԳԳԿ-ականներն ասում են, թե իրենք ընդդիմություն են, բայց կան նաեւ այնպիսիք, որ խոսում են կառավարության համար խորհրդարանում խնդիր չստեղծելու մասին, ինչպես, օրինակ, **Գեորգ Կոստանյանը**, որը մի ձեռագրույցում ասել է, թե հայրենասեր մարդը չի կարող ուրախանալ երկրի վարչապետի ձայնողումից: Հավանաբար շուտով ականատես կլինենք ԳԳԿ-ի ավելի որդամասիկ գործունեության, համեմայնողեթս՝ ԱԺ առաջիկա լիազումար միջոց դրա երեակիչը կդառնա:

Նոր կառավարությունը
Միանգամից ասեմք, որ նոր կառավարության որը կազմը մեր երազմի կազմը չէ: Երբ ասում են՝ թող գամ երիսասարդները, դա չդեմ է դառնա գլխավոր փաստարկ, որովհետեւ այդ երիսասարդների մեծ մասը ոչ Փաշինյանի ֆաղափարական փորձառությունն ունեն, ոչ էլ ոլորտային մասնագիտական հմտություններ, միայն երիսասարդ լինելը մի բանի համար է լավ՝ ղողղիունի վրա ֆայլելու: Այս իմաստով՝ ոչ սխիտուհի, ոչ մեկուկյթի, ոչ սարածային կառավարման նախարարները, ոչ էլ կառավարության աշխատակազմի ղեկավարը որեւէ ֆնտություն չեն բռնում, եթե, իհարկե, աշխատելիս մեր ստասածին հակառակ աննախադեղ ուրակներ չդրեւորեն: Մի փոքր հավասարակշռում են դրոճեւիոնայնների նսանականները անցած կառավարությունների

կարգերից, հասկաղեւ **Զոհար Մնացականյանը**, **Դավիթ Տոնոյանը** եւ **Ասոն Զանգուղազյանը**, ինչպես նաեւ հասուկեւն դրոճեւիոնայնը: Իհարկե, մեր բոլորիս խնդիրն է կարեւոր չափով նոյասեւ նոր կառավարությանը (լրագրողներ՝ գրելով), ֆանի որ ոչ մեկիս ասեւից չի բխում այս կառավարության ձայնողումն ու ֆաղը: Այս իմաստով աղակառուցողական դեր կարող են սսանձնել այն լրասվածիչողները, որոնք միջնեւ այժմ սնվում էին հայսնի աղբյուրից, եւ եթե նկատի ունենամք նախկինների՝ երեւ ամսից վերադառնալու սղառնալիքը, եւս երեւ ամսի սնվելու են նոյն աղբյուրից: Դրա համար զարմանալի չեն բազմաթիվ կոմդրոմասները, որոնք ղեղվում են անցյալից, մի մասը սարվում է դարգաղեւ ու նեւկում ԶԼՄ-ներ, սոցիալական ցանցեր: Հեոս գիջած իոխանությունը, այնուամենայնիվ, սակից ասաններով դասողանվում է հիմն: Ասացինք՝ նոր կառավարության ոչ բոլոր անդամներն են հուսաղող, կամ չենք ասում՝ հին կառավարության ու ԳԳԿ-ի

Տեսեղափոխական ասբաթը

դասզանավորների մեջ չկային իսկական դրոճեւիոնայներ եւ սրսացվներ: Զավ լիցի: Սակայն երկար սարիներ գրել ենք, որ երկում մի ֆանի մարդ են որոուները, որ բիզնես մեուսուրիները ծառայում են մի ֆանի ընսանիքի, որ մասային եւ հարկային ոլորտները հարմարեղված են այդ մի ֆանի ընսանիքի սղասարկմանը, որ ոչ մի դասահական մարդ չի հայսնվել բարձր դասոններում եւ այլն: Հիմն հնարավորություն է սեղծվել՝ փոխելու իրերի վիճակը, այնպես որ անկախ սնման աղբյուրից մեր գործընկերներին հարց ուղենք՝ լավ, չեք ուզում ձեր երեխաների համար սանելի հնարավորությունների երկիր սեղծվի: Աղեն մասագրեման նորմալացման առաջին ծիծեռնակները կան, իմ օգսված խանութում՝ Նոր Զովում բանանը դարձել է 710 դրամ (այսինքն՝ հայսնի ներկրողն ավելի է գարել ախորժակը վախից), իմ թողի կրիմնալը մեւ է ծակունկները: Ու այդպիսի բաներ աս կարելի է սեւնել, այդ բոլորից հեոս ինձ զարմացում է երեւն ակնհայտ, դասվիասուի ականջները հեեւից ցցած, երեւն անբողջությամբ սարվի կոմդրոմասային նյութերի հեղեղը լրասվածիչողներ ու սոցիալական ցանցեր: Մի արեւ, սիրելիներս, ես հասկանում եմ, որ աշխատանքը կկորցնեք, սակայն բոլորիս հեո էլ դասահել է դա, անձամբ ես երկու անգամ կորցրել եմ աշխատանքս՝ դասվերները չկասարելու համար, միեւնուկն է, դրոճեւիոնալը միոս էլ աշխատանք կոսնի: Ինձ նաեւ զարմացում է վճարովի սասուսագիրների համառությունը՝ եղ իմսիսուսը դեւ է վերացվի, չի կարելի փողով հասարակական կարծի ձեւավորել եւ խանուցել՝ դեմ գնալով երկիր երկիր դարձնելու հայկական շանսին: Ինչպես նաեւ՝ չի կարելի ցուցարար վարձել՝ դասոնը դասողանելու համար: Ներող եղեք, որ սեսում եմ ամեն ինչ: Սղասեմք մի ֆիչ, ֆննադասեմք իրական ֆննադասելին, անգամ օգնեմք նոր ու անփորձ կառավարությանը՝ սրբագրելու իր այս կամ այն ֆայլը, բայց չոչնչացնենք:

Բողոքի ցույցեր
Փաշինյանը, եթե ամեն օր սկսի ընդունել սարբեր բողոքներում կուսակված խնդիրների դեմ բողոքող ցուցարարների, աղա նրան ժամանակ չի մնա խնդիրները լուծելու: Ամեն օր մի արտաղրությունում գործաղող է, մեր սղավորությամբ՝ դրանց մի մասն էլ հրահղվում են հավանաբար այն ցղանակների կողմից, որոնք երազում են այս կառավարու-

թյան ձայնողումը, դա չի կարող չհասկանալ ինքը՝ Փաշինյանը, երբ երեկ ասում էր, թե բոլորս դառնալի կարիք ունենք, որդեսուի հանգիստ դայմաններում հարցերը դասավորենք եւ հերթով գրաղվենք դրանց լուծմանը: «Եթե բոլոր հարցերը միանգամից փորձենք լուծել, բոլոր հարցերի լուծումները կձայնողենք»: Բողոքի ցույցերն անհասկանալիորեն այնքան են ասացել, որ անգամ երկիրը հեեղափոխական ցնցումներից գերբողաիելու մասին խոսում է սեւաբար լրած **Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը**, անգամ նա է մսահոզվում, որ արդեն անցյալի գիրկն անցնող նախկինների մոս ռեւանսի ձոսումը չբացնի հանկարծ դեասական ասիի զգացումը: Իրականում ինչու է աղմկում Տեր-Պետրոսյանը՝ Նիկոլ Փաշինյանն ինքն ավելի լավ կհասկանա, հիանալի իմանալով նրան, սակայն եթե նա ինչ-որ ակնկալիներ ունի, եւ նոր վարչապետը, իրեն վարկաբեկելու գնով դիտի սրվի այդ ակնկալիներին, այ դա չենք հասկանա, չի հասկանա հանրությունը: Իսկ բողոքի գործողությունները,

փողոց փակելը, բոլոր հարցերն անհատաղ լուծելու դահանջները, իրոք, խանգարում են կառավարությանը աշխատել, այդ առումով համբերությամբ զինվելը բոլորի դասընթաց է լինի:
Այդ առումով հասկանալի է նոր վարչապետի՝ իր ֆեյսբուքյան էղում երեկ արած կոչը՝ երեկվա դրությամբ ժամը 15-ից դարդարեղնել անհնազանդության բոլոր գործողությունները եւ փողոցներ չփակել՝ հնարավորություն եւ ժամանակ սաղով կառավարությանը ըստ առաջնահերթության լուծելու բոլոր խնդիրները: Անգամ խոսացավ Տարրոն Մարգարյանի հրաժարականի դահանջը ֆննարկել եւ դիրքորոուում հայսնել: Իհարկե, Փաշինյանը դժվար վիճակում է հայսնվել «Ասանա ծեւերի» հեո կարված, ֆանի որ վերջիններիս կողմնակիցները փակում են Արսակունյաց դողոսան եւ որդես ֆաղանսարկյալների՝ դահանջում անմիջաղես ազաս արձակել նրանց: Միջնդեո Փաշինյանն իրավական լուծումների կողմնակից է, մանավանդ այն անձանց դարագայում, ուն անունը կարվում է սղանությունների հեո: Ինչ որոուում էլ լինի՝ դառնալու է Փաշինյանի ֆիլլեայան զարուարը՝ սահմանադրական ընթացակարգերը չխախտելու եւ ցուցարանների ցանկության բախման դասձառով:

Արտահերթ ընտրություններ կլինեն, թե՞...

Եթե ամռան վերջում արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններ լինեն, որի մասին խոսում է Նիկոլ Փաշինյանը, աղա կարող է դարգվել, որ ամենաասահեկան դրությունն ունի ԳԳԿ-ն, ֆանի որ նա կարող է իր մեծամասնությամբ զանազան հարկային եւ մասային մեղմացումներ նախասեսող օրենք-օրենի հեեւից բերել ԱԺ եւ, կառավարության համար դասասղանասվություն չկրելով, ընդունել դրամ , ինչպես վերջերս արեց՝ ցղանառության մեջ ղնելով իրենց իսկ ընդունած արժական արագաչափերի կիրառումը արգելող նախագիծ: Բացի այդ՝ եթե Տարրոն Մարգարյանը եւ ԿԸՀ նախագահը դիմանան, աղա ընտրության նախկին արտավոր ձեւերը մասամբ կարող են դահողանվել՝ փոոիացնելով վերջին արժաման ջանքերը: Իսկ միգուցե Փաշինյանն, այնուամենայնիվ, մի երրող ձանաղարի կընսրի: Իսկ ընդհանրաղես՝ այս վերջին թեման օրեսուդական եւ սեխնիկական սեսանկյուններից լայնորեն բացելու կարիք կա:

Բզբզացե՛ք. կոչ մեղուներին

Սլովենիայի սարիների ջանքերն իզուր չանցան՝ ՄԱԿ-ը մայիսի 20-ը հռչակվեց մեղուների միջազգային օր: Մայիսի 16-ին Բուրնդեսպազում կանցլեր Մերկելը դասզանավորների ուուարությունը բեւեւեց այդ օրվա կարեւորությանը՝ իր ծավալում ելույթում 1 որդես հասկանելով բնադահողանական խնդիրներին: Սաիհարկե արժանացավ Կանաչների ֆննադասությանը: Մեղուները, հասկաղես վայրի սեսակները, անչափելի նսանակություն ունեն վայրի եւ ընսանի բուսասեսակների դահողանման գործում, դրանց մեծ մասն առանց մեղուների կվեւանա: ԳԳԿ-ը ուն 585 վայրի սեսակներից 300 հայսնվել են Կարմիր գրում, դրա մասին ահազանզում են: Հանունվեւում խանութներից մեկը դարակներից հավաքել էր այն մթերները, որ չեն լինի առանց մեղուների: Խանութի սեսականին 60 սոկոսով նվազել էր: Իսկ Հայաստանում...լսել ենք «իչ բզբզացե՛ք» արտահայտությունը, որ մեղուներին երեւի հասցեաղրված չէր:

ՄԵՆՏԻՑ ՏՈՎՄԵՓՅԱՆ, Գեորգիան

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ. բաժանորդագրվե՛ք հոսթինգի, ստացե՛ք դոմենի գրանցում՝ 1 տարով

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ը սեղեկացում է, որ մինչեւ 2018թ. հունիսի 30-ը հոսթինգի ծառայության ցանկացած փաթեթի 12 ամսով բաժանորդագրության դեղում կարելի է սսանալ դոմենի գրանցում՝ 1 տարով:

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի կողմից առաջարկվող հոսթինգի ծառայության համար գործում են հեեւայալ սակազները՝

Հոսթինգի անվանումը	Ամսավճար
WEBHOST light	2000 դրամ
WEBHOST starter	4800 դրամ
WEBHOST SOHO	7200 դրամ
WEBHOST Business	12000 դրամ
WEBHOST PRO	18000 դրամ

Դոմենի գրանցումը հասանելի է .AM եւ .hայ սիրույթներում:

Մանրամասն սեղեկություններ սսանալու համար կարելի է օգսվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հեո «111 օնլայն» դորասալի միջոցով, կամ այցելել մեր սղասարկված կենսումներին որեւէ մեկը: Մեր նորություններին մասողես ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐՈՅ
Հրասարկութեան ԻԳ Տարի
Հիմնաղիր եւ հրասարկիչ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐՈՅ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրաղեսութեան 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխաղոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒՐ ՎԻՏԵՏԵԼԻԱՍ
Հաւաղաղաղիւմ (գոլագղ) հեո. 060 271117
Լրագրողների սեոնակ հեո. 582960, 060 271112
Համակարգչ. ծառայութիւն հեո. 060 271118
հեո. 060 271115

Շորթթայ լրահաղ ծառայութիւն
հեո. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային արաղաթը՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի միութիւն անբողջական թե մանակի արսաղումները սղագիր մանուկի միջոցով, ռաղիոհեոուսասեսուութեամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաղոր համաձայնութեան խստի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաղումնի մասին օրենքի: Նիութեր չեն գրաղսաղում ու չեն վերաղարձում: Գ. սաղով յողաղծները գղվաղղային են, որոնց բղվանղաղլութեան համար խմբագրութիւնը դասասղասանութիւն չի կում: "AZG" Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 19(379)
18 ՄԱՅԻՍ
2018

Երվանդ ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

...Երբ գամվորեն կածանն է մեկնում դունչ
ու թաթ,
Երբ որ ձյունն է արցուն, ինչդեռ թուփ կաթուկ,
Երբ հառնում է հողից մի ինճանակի ջուրակ՝
ես Դուրյան եմ կարոս:

Արահամ Ալիխանը հայոց լեզվի մեծաստեղծներից մեկն է: Բանի՞ բանաստեղծի կարելի է նման խոսք, նման բնութագրում հասցեագրել: Հուսահատության չափ էջերին, սակավներից սակավներին:

Արահամ Ալիխանը իր դժվարին կյանքում խորապես արթնացրել է բանաստեղծներին բաժին ընկնող ամենածանր ողբերգությունը՝ փնտրել է չգտած իր երազյալ եզերն ու ափունքը, երբեք չունեցավ իր հոգեկան հայրենիք, չարթնաց իր ընդհանրապես հայրենիքում, ապա՞հ, ի վերջո, հավերժության դիմաց սեւելու մնացող ու անհաղորդ օտար երկնքի սակ:

2018 թվականի մայիսի 21-ին Արահամ Ալիխանը կլինեք ինճուն սարեկան: Ամեն մի ծննդյան օրվա մեջ մի անառիթ սխրության երանգ ու մեղմություն կա: Հիշելով բանաստեղծին, իր նվիրական օրը բանաստեղծի հետ լինելու մղունով թերթելով իր ազնվական բանաստեղծությունների հասոցները, ես մի քանի իր մի գրի հետ կաղված մի փոքրիկ, մի սխուրդ մասնություն:

...1974 թվականին Երևանում լույս տեսավ Արահամ Ալիխանի բանաստեղծությունների երկերի «Նժար» խորագիրը կող գիրքը: Դեռեւս այն ժամանակ ես կարծիքս էի, որ նա մեկն է մեր այն գրագետներից, որոնց գրությունները հեռու են հավուրդ մասշտաբի լինելուց եւ արժանի են առանձնակի ուշադրության, հակառակ վերաբերմունքի: Այս կարծիքս դառնում է մինչեւ օրս: Ինչեւէ՞ «Գրեթե աշխարհ» դարբերականի (այն ժամանակ՝ անսաթերթ) խմբագիր, գրող Անուշավան Դեկանցիին առաջարկեցի հոդված տպագրել իր թերթում այդ գրի մասին: Խմբագիրը, որն, ի դեպ, հաստատեց լավ մարդ էր, համակրում էր ինձ, ինչ լավ բարեկամ էր եւ սիրով էր տպագրում իմ գրությունները, այնուամենայնիվ չկամեցաք լսել առաջարկս: Մյուս ժամանակներում իմ գրական շահագրգռելու եւ գրական գեներալների վերաբերմունքը Արահամի բանաստեղծության հանդեպ եւ ինճն էլ, շիտակն ասեմք, անմասն չէր դրանից: Փորձեցի համոզել: Երկար խոսեցի, այդ օրերին «Գառն» ամսագիրը տպագրել էր Արահամի բանաստեղծություններից մի քանի: Վկայակոչեցի այդ բանաստեղծությունները:

«Պետրոս Դուրյան»-ը տպվել է եւ մտադրվել էր, մի քանի տղա արհասանեցի «Պետրոս Դուրյան»-ից:

Երբ ձյունի ծայրին բույր է մանվում ու թույլ,
Երբ ճանդրվում երկրի խճանկարն արեւն,
Երբ օրեն եմ թափում թավուս մայրամուտում,
Որ վարորդյան լույսին չտախտելով ցայտն,

Խմբագիրը կարծես թե անակնկալի եկավ, հավանեց, եւ ի վերջո համաձայնեց, թեւէ՝ դժկամությամբ: Մեզը այնուամենայնիվ վախ կար. «Միայն թե կարճ կդես: Կարճ»,- խստորեն դատարկեց խմբագիրը: Ես գրեցի երկուսուկես-երեք էջանոց մի նյութ եւ ներկայացրի խմբագրություն: Գրեցի ընդհանուր խոսքերով, մի քիչ անհամարձակ, փոքր-ինչ վե-

Տխուր հիշողություն («Կորուսյալ ժամանակ» շարքից)

հերոս, բայց՝ հստակ կողմնորոշումով, թեղեցեւ առանց մանրամասների ու վերլուծումների, մի խոսքով՝ այնպես, ինչդեռ եմ թաղում եւ ազդարար-գրախոսականը: Նյութը ընդունեցին, կարդացին, ինչդեռ վայել էր՝ «խմբագրեցին», ասել է թե՛ կրճատեցին, թողեցին մի էջից մի քիչ ավել, նորից մեքենագրեցին, այս անգամ՝ թերթի վերատպությամբ, մասնակց ու գրիչով նորից անցան իրենց իսկ մեքենագրածի վրայով, հարցականներ ու զանազան այլ նշաններ ցարեցին, ոլոր-մոլոր գծեր փառեցին, բառեր ջնջեցին, բառեր փոխեցին այդ մեկ էջանոց նյութի մեջ, ի վերջո՝ լուսանցմանը ստորագրեցին՝ դասական ասյանի փաստաթղթի լույսով, ուղարկեցին տպարան եւ... չտպագրեցին:

Չտպագրեցին, որովհետեւ մեր ֆաղափական ու գրական ժողովը, լեզվական ֆաղափականության (սովետական կյանք) վարող մեր գործիչները վաղուց արդեն արել էին իրենց սեւ գործը, հասել էին իրենց նպատակին: արեւմտահայ լեզուն կարդացվում եւ ընկալվում էր գրեթե օտար լեզվի լույսով, բառապաշարը օրըստօր դառնում էր ավելի խորք ու ան-

հասկանալի: 30-ական թվականների վերջերին եւ 40-ական թվականներին ծայրահեղ դատարանական հասցված գրականության լեզուն սակավաբան էր արել գրականության բոլոր չափանիշերը եւ բուն իսկ գրականությունը: Ավելին. այն դառնում էր անհրաժեշտ դայանան, օրենք եւ օրինաչափություն: Չտպագրեցին, իհարկե, հենց Արահամ Ալիխանի համար - Արահամ Ալիխանի դատաճառով: Երբ տեսա, որ նյութս չի տպագրվելու, խմբագրից խնդրեցի ինձ սալ այդ չարչրկված բնագիրը: Նա չմեքենագրեց, եւ ես այն դատարանի մինչեւ օրս, մինչեւ հիմա:

կի հոգեկան կացությունը, փիլիսոփայական դասը: Բանաստեղծի հուզումները, ուղեծրերը, ինճնաբացահայտման տրամադրված վկայությունները ստեղծում են հետաքրքիր ու երաժշտականորեն նուրբ մի աշխարհ: Նրա բանաստեղծության հերոսը թանկ ու անդամալի շահ կապեր ունի աշխարհն ու արդեւր իմաստավոր առարկաների, դասնության հետ՝ բնության բալետանգ բույրերից մինչեւ մոռացության խոսքի սակ խորհող բանաստեղծը: Հերոսը տառապած է այդ կապերից, այդ կապերի համար:

Արահամ Ալիխանի բանաստեղծությունն իր մեջ կրում է արեւմտահայ բանաստեղծության ինճնակա ավիճը: Գրականության իսկական ավանդույթը անցյալի գրականության հանդեպ ստեղծագործական հիշողությունն է, սեփական հիմքի վրա դրանց շարունակումը: Գրական այդ ժառանգությունը Ալիխանի բանաստեղծություններում արհաստեղծվում է ամենից առաջ խոհի ու ներաշխարհի, հայրենիքի ու բնության սիրո յուրահատուկ ներթափանցման մեջ: Բառի ինճնօրինակ մեկնումները հանգեցնում են անվերադարձ սիրուն ու նվիրումին («Տաղեր՝ Հայաստանին»), օգնում են բնության խրախճանային գեղեցկությունների գեղանկարչական թանձր գույների վերարտադրումին («Ներքին մտա», «Իրիկնադա», «Աւուղ աւուղ»):

Արահամ Ալիխանն ունի որոշակի ինճնափոփություն, որ դայանակավորվում է ամենից առաջ նրա լեզվամասնագիտությամբ: Անհմար է զանց առնել գրողի լեզուն, որը մարդ, ինչեւ, հստակ հայերեն է՝ մեր լեզվի արեւմտահայ հասկածի հարուս բառապաշարի ներթափանցումներով: Երբեք է, երբեք այս լեզվամասնագիտությունը բանաստեղծին հասցնում է մինչեւ գրայնություն, բայց հիմնականում դա հեղինակի անառարկելի առավելությունն է:

Կիրք ու նուրբ է նրա բանաստեղծության աշխարհը: Այս տեսակետից՝ Ալիխանը իր սերնդի բանաստեղծների մեջ առանձնանում է բանաստեղծության իր մակարդակով: Եվ հարկ է, որ Ալիխանը իր արժանի տեղն ունենա այս սերնդի բանաստեղծությունը դիտարկող գրական ֆնադասության մեջ:

Այսօրվա գրական շուկան սղառնում է դառնալ հանրաճանաչ: Եվ այսօրվա գրողի համար կարեւոր իր անհասկանալիությունը դառնալու է: Արահամ Ալիխանը դառնալու է այն: Դրա վկայությունը բանաստեղծի այս եւ նախորդ գրերն են, իր տղով՝ դրված «ժամանակի անճրեւաթաց մտախն»:

Արահամ Ալիխան, «Նժար», «Տայասան», 1974, 127 էջ, 3000 օր., 53 կ.

Արծալի ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Համո Բեկնազարյան. երեք մամակ

Մայիսի 19-ը Համո Բեկնազարյանի ծննդյան օրն է: Այդ առթիվ թարգմանաբար հրատարակում եմ նրա երեք մամակը՝ ուղղված Երևանի կինոստուդիայի երբեմնի սնօրեն Գեւորգ (Կիմ) Հովհաննիսյանին (1907-1957): Նամակները ստացել էի վերջինիս կնոջ ազգականուհի Համիկ Մամիկոնյանից: Դրանց ռուսերեն բնագրերը հրատարակեցի «Ռեստուրբլիկա Արմենիա» օրաթերթում (17 հունվարի, 1998) եւ հանձնեցի Գրականության եւ արվեստի բանագրամին:

Նամակները թվագրված չեն, սակայն վերաբերում են 1944 թվականին, «Դավիթ-Քելի» կինոֆիլմի նկարահանումներին: Դրանք մեզ ծանոթացնում են ֆիլմի ստեղծագործական խոհանոցին, իր գործընկերներին դարգեւատրելու գոր-

ծում Բեկնազարյանի ներդրած ջանքերին, ցույց են տալիս նրա ուշադրությունն «առաջին հայ կինոմասնագրական դերասանուհի» Տայասան Մախմուրյանի (1910-1989) հանդեպ եւ այլն: Ուշագրավ է, որ Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին կինոթեմադրիչը համարձակվել է «Դավիթ-Քելի» ցուցադրությունը համեմատել գերմանական «Նիբելունգները» ֆիլմի նկարահանման հետ՝ համարելով, որ այդ երկու կինոնկարների ստեղծումը տոն է Հայաստանի եւ Գերմանիայի համար...

Ռուսերեն նամակում միայն «ջան» բառը գրված է հայասեր. նույնը, ի դեպ, առկա է նաեւ մեկ այլ ակնանակող հայ կինոթեմադրիչի՝ Ռուբեն Մամուլյանի ռուսերեն նամակներում:

Չավոք, մամակների ձեռագրերում մի քանի տեղ թուղթը դասուկ է, այդ դասաճառով որոշ բառեր անընթեռնելի են: Նամակների շարադրանգը հրատարակում եմք անփոփոխ: ➔

Արժույթի ԲԱՆՉՈՒՆՅԱՆ

Իրիճա Պետրովնա Տոկմակովա, Նույն ինքը՝ Արուսյակ Պերճի Մանուկյան

Անցած ամիս, Մոսկվայում, 89 տարեկան հասակում վախճանվեց Իրիճա Տոկմակովան: Գրական եւ լեզվաբանական գիտությունների դոկտոր, ռուս ժամանակակից մանկագրության ամենահայտնի եւ սիրված դեմքերից մեկը, հավասարադաս հաջող էր թե՛ բանաստեղծության, թե՛ արձակի, թե՛ թատերական մեջ: Տոկմակովայի «Ռոսիկը եւ Կեռան» գլխավոր դերակատարողը սողերիս հողի մանկության սիրելի գրքերից էր... Նա մաքուր անխնայ բարձրակարգ էր, որ զիտեր անգլերեն, գերմաներեն, ռուսերեն, լեհերեն, բուլղարերեն, նաեւ հայերեն: Տարիներ անց բանաստեղծ Յուրի Սահակյանն ինձ տեղեկացրեց, որ Տոկմակովայի օրհորդական ազգանունը Մանուկովա է (Տոկմակովան նրա նկարիչ ամուսնու ազգանունն է): Դա արթնացրեց հետաքրքրություն, սակայն ինձ մասշտիպ տղազի արդյունքները լռում էին մանկագրուի ծագման մասին: Մնում էր դիմել հենց իրեն՝ Իրիճա Տոկմակովային: Եվ մասախանը չուճացավ: Մոսկվայից սացա 1995 թվականի դեկտեմբերի 2 թվակիր նրա դասախոսն Ամանկը: Հաճելի անակնկալ էր նամակածրարի վրա նրա ձեռագիր ռուսերեն Արժույթի-ի կողմից ցուցված նաեւ հայաստանի ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ը...

ման կարգի ժամանակ Մոսկվայի հայկական եկեղեցում, երբ նա վախճանվեց 1965 թվականին: Թաղված է հայկական գերեզմանատանը: (Այսօր Վիկտորիայի Տոկմակովայի՝ տարբեր լեզուներով ներկայացվող կենսագրության մեջ նշվում է նրա մասնակի հայ ծագումը, սակայն չգիտեմ ինչու նրա հոր՝ ճարտարագետ-էլեկտրոտեխնիկ Պերճ Կարապետի Մանուկյանի մահվան թվականը նշվում է ոչ թե 1965-ը, այլ 1971-ը - Ա. Բ.): Ինձ վեցամյա տարիքում (այնուհետև որ ես ամեն ինչ հիշում եմ) մկրտել է հայ հոգևորականը: Ու չնայած արձագրված էր ոչ մի փաստաթղթով, իմ մկրտության ակտն էր Արուսյակի:

մա, երբ ոչ մեկի հետ չեմ կարող խոսել, լեզուն մոռացվում է: Ինձ լուրջ փչեց փեղկաճուրիկը եւ սովորեցրել, այնուհետև որ ես կարող եմ դժվարությամբ: Սակայն մանկական գրքերը՝ հայկական ժողովրդական երգիկները, Սուրայանի (Սուրենի), Սիլվա Կարոյանի, Գրիգորի Գրիգորյանի, Գրիգոր-Աղբերի բանաստեղծությունները ես թարգմանել եմ բնագիր: Երբ լրացավ իմ 16 տարեկան, հորափոքր տղան, որ ես հայուհի գրվեմ: Այնուհետև որ ես անձնագրով հայուհի եմ, թեև օրենքով վերցնում եմ մոր ազգությունը: Ես իմ մանկիկ հետ ուղարկել էի հայ մանուկան թարգմանված Տոկմակովայի մի քանի բանաստեղծությունները՝ Յուրի Սահակյանի թարգմանությամբ, որի համար նա շնորհակալություն էր հայտնել եւ նամակն ավարտել այսպես. «Բանաստեղծություններն ինձ հաջողվեց որոշ ջանք թափելով կարդալ»:

Դրանից երկու տարի անց լինելով Մոսկվայում՝ զանգահարեցի Իրիճա Տոկմակովային: Նա վաստառեց էր, ուստի մեր հանդիպումը չկայացավ, սակայն բավական զրուցեցինք տարբեր հարցերի շուրջ: Հարցնում էր Հայաստանի վիճակի մասին, նրա ծայրի մեջ զգալի էր արտաքին անհանգստություն: Ողջ գրույցը ռուսերեն էր, միայն վերջում, վկայակոչելով հորափոքր, Իրիճա Պետրովնան հայերեն ասաց. «Համբերությունը կյանք է»:

1- Սիրելի՛ Կիմիկ, ժամկետների եւ ծախսագույցակի կրճատման մասին քննադիրը չէր կարող չանհանգստացնել: Դժվարությունները խորանում են, եւ որքան մոտենում են մոսկովյան լեզվաբանականների, այնքան դա դարձնում: «Տանգամների բակի» փոքր տեսարանը կազմակերպեցինք մեծ դժվարությամբ: 20 ռուբլու փոխարեն դեռ է վճարել 150-200 ռուբլի, այն էլ դեռ է համոզել, որդեգիր գան նկարահանման: Մենք հազիվ տեղավորվեցինք օրացույցային ժամկետներում, կրճատված ժամկետներում՝ առավել ևս: Ծիառներին դեռ է հանձնել դեկտ. 15ին, բայց մինչև է հիմա նկարահանում է ու հայտնի չէ, թե երբ կավարտվի: Այնուհայտն, դժվարությունները նույնն են: Հանձնաժողովում հեռ են խոսում: Նրանք կրճատվեցինք մի քանի օր, որ ժամկետները դաժանվեցին, քանի որ ես վստահեցնում եմ, որ ավելի շուտ մենք չենք նկարահանի: Գայանեի սեյնյակը մինչև է հիմա դաստիարակ է: Մեկ զաջ չկա, մեկ ներկ չկա, մեկ էլ՝ ուրիշ մի բան: Ամեն օր խորհրդակցություն եմ հրավիրում, դաժանեցնում եմ, բայց աշխատանքը դանդաղ է ընթանում: Խոսքում են 20-ին, իսկ լեզվաբանական շաղակարհի յուրացումը նամակվեց 14-ին: Մեծ դեկտեմբերի 14-ին դեռ չեմ կարող անցնել, քանի որ հյուրանոցը չեմ սկսել ասֆալտադրել, եւ օրացույցային ժամկետը մայիսի 1-ից մենք սկսել ենք Ասլամազի դեկտեմբերի կառուցումը:

2- Կինոստուդիայի սնորհ ընկ. Հովհաննիսյանին Պետրասնուի Մախմուդովան Հայաստանի առաջին կինոմասնագրական դերասանուհին է, նկարահանվել է մի քանի ֆիլմերում գլխավոր դերերով: Կեկեկի դերը «Պերդ» կինոնկարում նրան ազգային կինոմասնագրական կինոհայտնություն (անընթեռնելի): Վաչագանյան Վրաստանում, Մախմուդովան Հայաստանում եւ մյուսները մեծադեր հայտնի են խորհրդային հանդիսատեսին: Մախմուդովային սրված է Գայանեի դերը: Նկարահանման ժամկետը նախատեսված է 3-4 ամիս: Նրա հետ կատարվել է 8 փորձ, 3 յուրացում, եւ նախատեսված են նկարահանումներ՝ 7 օր յուրացում, 3 օր փորձ: Խմբի սնորհ ընկ. Օհանջանյանը նրան առաջարկում է հոնորար 5000 ռուբլի: Ես այդ գումարը փչեմ եմ համարում մեր միակ հայ կինոդերասանուհու համար: Ըստ հաստատված գնացուցակի՝ այդ դերի կատարումը հաստատվել է 8000 ռուբլի, որն էլ դեռ է նրան առաջարկել:

Համո Բեկնազարյան երեք ամսակ դարկման նշանակությունը: Դուք մեկնեցիք, և լուրջ բան անուշադրության մասնակց: Մինչդեռ դեռ էր լուրջ բան անել: Եվ լուրջ աշխատանքի ընթացքում ձեր այստեղ (անընթեռնելի)..... լուրջ բան այլ կերպ կլինի: Առաջին, մենք դուր կստանայինք: Ծիծաղելի է. մեր կինոնկարն այսօր ցուցադրվում է կինոթատրոններում, իսկ «Կուսուղով» դեռ նկարահանվում է: Ոչ ոք այդ մասին չէր խոսում եւ ոչ ոք չէր դաժանում: Ես չեմ ուզում ձեզ մեղադրել ոչ ձեր ժամանակ, ոչ էլ կանոնի մեկնելու համար: Ուրախության օրերին չեմ հիշում նախկին վիճակները... Իսկ վիճակներում էր լուրջ բան: Ես հիշաչար չեմ: Եվ Ասլամ Մանուկյանը հետ, եւ Ասլամ ձեզ հետ:

3- Կիմիկ ջան, Վախենում եմ, որ «մենք» բոլորս թերագնահատեցինք «Դավիթ-Բեկի» թուրքական լեզուի փոփոխությունը: Դուք մեկնեցիք, և լուրջ բան անուշադրության մասնակց: Մինչդեռ դեռ էր լուրջ բան անել: Եվ լուրջ աշխատանքի ընթացքում ձեր այստեղ (անընթեռնելի)..... լուրջ բան այլ կերպ կլինի: Առաջին, մենք դուր կստանայինք: Ծիծաղելի է. մեր կինոնկարն այսօր ցուցադրվում է կինոթատրոններում, իսկ «Կուսուղով» դեռ նկարահանվում է: Ոչ ոք այդ մասին չէր խոսում եւ ոչ ոք չէր դաժանում: Ես չեմ ուզում ձեզ մեղադրել ոչ ձեր ժամանակ, ոչ էլ կանոնի մեկնելու համար: Ուրախության օրերին չեմ հիշում նախկին վիճակները... Իսկ վիճակներում էր լուրջ բան: Ես հիշաչար չեմ: Եվ Ասլամ Մանուկյանը հետ, եւ Ասլամ ձեզ հետ:

Համբուրում եմ՝ Համո

Համո Բեկնազարով

Համո Բեկնազարով

Բաբլի հայկական թատրոնում «Կառվազ թամաշայից» հետո, նույն օրը խաղացվել է նաև Ա. Անսոլ Ֆրանսի «Համր կինը» օրհանդեսը: Երկու ներկայացման համար տպագրվել է մի ծրագիր, որի ստորին մասում գրվել է՝ ռեժիսոր Արմենյան, նկարիչ՝ Սարգսյան: Սպասվել է, որ երկու թեմատիկայով ներկայացումների հեղինակն Արմենյանն է, նկարիչը Սարգսյանը: Այս սկզբնական հիմք են ծառայել թատերախոսների համար, որ առաջնորդվեն «փաստացի» աղբյուրով: Դա ռեժիսորի ինֆորմացիայի մասնակցությունը է նա հիշեցրել է, որ ինքը Մոսկվայի թատրոնում դիտել է մի ցարֆ ներկայացումներ և տեղյակ է եղել «Մեյերխոլդիչի» նորություններին, որոնք «ժողովուրդ» են դարձել, թեև չեն համարվում թատերական մեծագույն արվեստների զարգացմանը:

Այստեղ թափանցել է մի կնճռոտ հարց: Արմենյանը Բաբլի է հրավիրել հոկտեմբերի սկզբներին և նշանակվել թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր: Այդ տրեք հասցրեց 2-3 աստիճան ընթացքում երկու տիես թեմատիկ, որոնցից մեկը՝ ցնցող նորությամբ, մյուսը՝ սովորական մոտեցումով: Արմենյանի թեմատիկայի սկզբնավորումը հեռու են կոնսերվացվել: Ինչու էր թատերական թատրոնը առաջ Բաբլի դերասաններից լսել է, որ «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկը Մուսեղ Սարգսյանն է եղել: Վերջինս այդ և հետագա արվեստներին եղել է Բաբլի հայկական թատրոնի թեմատիկայից հեռու և ռեժիսորներից մեկը և, իբրև նկարիչ կոնսերվացվելով մեկ յուր մա է մոտեցրել, քան մի ուրիշը: Այդ հարցը դարձելու նպատակով, 1950-ական թթ. կեսերին (երբ առաջացավ է «Կոմունիստ» (հայերեն) խմբագրությունում), մի օր նույնական թատրոնում (Բաբլի հայկական թատրոն փակվելուց (1949) հետո, առաջացավ էր որդես թեմատիկայի) հանդիմանում Սարգսյանին, հարցրի «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայի հեղինակի ով լինելու մասին: Նա հաստատեց, որ թեմատիկայում էլ, ձեռնարկում էլ ինքն է կատարել, բայց քանի որ երկու ներկայացման ծրագրում Արմենյանի անունն է հիշատակվել որդես ռեժիսորի, այդպես էլ գնացել է:

Տարիներ անց, կյանք մեծ այդ սխալը ես ուղղել են Հայկական Սովետական Կրթության նախարարության տպագրած «Մուսեղ Սարգսյան» հոդվածում (1984, հ. 10, էջ 154): Թեթեմ Չարենցի «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայի մասին հետագա էջերը: 1926-ի հոկտեմբերի կեսերին Վահրան Փափազյանը հրավիրվել է Թիֆլիս՝ հայկական թատրոնի գլխավոր ռեժիսորի պաշտոնով: Նրա առաջին ձեռնարկումներից մեկը եղել է «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայի իրականացումը: Թատրոնի կոլեկտիվի համար ղեկավար լարացել է հեղինակը և մասնակից եղել թեմատիկայի փորձերին: 1926-1927 թթ. թատերաբեմում Թիֆլիսում սկսվել է նույնների 3-ից «Կառվազ թամաշայով», թեմատիկը ու Ղարաի դերակատարը եղել է Վ. Փափազյանը: Թատրոնի կոլեկտիվի համար ղեկավար լարացել է հեղինակը և մասնակից եղել թեմատիկայի փորձերին: 1926-1927 թթ. թատերաբեմում Թիֆլիսում սկսվել է նույնների 3-ից «Կառվազ թամաշայով», թեմատիկը ու Ղարաի դերակատարը եղել է Վ. Փափազյանը:

Ներկայացումն ավարտվել է «Ինստիտուտայի» երգով՝ Չարենցի թարգմանությամբ: «Կառվազ թամաշայի» իսկական թատրոնում «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ:

Ներկայացումն ավարտվել է «Ինստիտուտայի» երգով՝ Չարենցի թարգմանությամբ: «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ:

Չարենցի «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայի թեմատիկա

ավելում էի թեմատիկայից, լցունում մի մեծ թատրոն մեջ ու դուրս քաշում կուլիսներից՝ Քուռը ցցելու համար» (էջ 59): Այդ ներկայացման մասնակից, թատերական ստուդիայի ուսանող՝ հետագայում նշանավոր գրականագետ-թատերագետ Ռուբեն Չարյանն էր «Հուստաթյան» գրի 3-րդ հատում խոսելով «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայի մասին, գրել է. «Դա փոխառված սուր երգիծական ներկայացում էր: Փափազյանը թեմատիկ էր այնպես, ասես ժողովուրդը, որդես առ ռոդե հորինվող մի ներկայացում լինելու ոչ թե վարձով պատասխան: Գույները չափազանցված էին, ցարժ ու ձեռք ծայրահեղված» (1957, էջ 64-65): Թիֆլիսի թատրոնում «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ: Ներկայացումն ավարտվել է «Ինստիտուտայի» երգով՝ Չարենցի թարգմանությամբ: «Կառվազ թամաշայի» իսկական թատրոնում «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ:

կազմը: Գեգեզկորի-Մայիս Կարապոյան, Տիկին Գեգեզկորի-Սվետլանա Գրիգորյան, Թուֆչի-Բաբել- Գեղամ Ոսկյան, Թուֆչի-Բաբել- Նվարդ Ալիխանյան, Կարճկյան- Հայկ Դանգաս, Հակոբ Ասլանյան, Տիկին Կարճկյանը, Իզաբելլա Դանգաս, Սոֆյա Էրանջյան, Ամերիկացի- Գրիգոր Սիմոնյան, Փռա- Երվանդ Շահնազարյան, Գերմանական սպա- Սերգեյ Գումնի, Կնյազ-Վարդան Թաճյան, Մուլլա- հաչիկ Սամսաջյան, Կարճկյան-Վահրան Չարենցի և էլի սառը փոփոխ դերերի դերակատարներ: Նրանք, ովքեր դեռ հիշում են մեծ ու սիրված կատարողական Կարմազյանի մասին, յուրով կարող են լուսաբանել, թե ինչպիսին կլինեին նրա մարմնավորած Ղարան, ինչպես կարող էր հեգնամիտ ու զգվամիտ ծաղր ու ծանակի ենթարկել ծիծաղելի, ողորմելի, անհեռանկար մարկանց և խնդրացնել հանդիսականներին: Չարենցի «Կառվազ թամաշայի» թեմատիկայում էլ ևս ցցել են ստացել նաև Երեանի Սունդուկյանի անվան դրամատիկական թատրոնում՝ որդես ներկայացում ներկայացման մեջ: Չարենցի մի ցարժ ստեղծագործությունների համարությամբ, թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Վարդան Աձեմյանը էր գրականագետ-թատերագետ Լեւոն Հայկվերյանը կազմել են մի գրական կառույց և վերնագրել «Դեմոի աղագան»: Ներդրված գործերից մեկն էլ եղել է «Կառվազ թամաշայի»: «Դեմոի աղագան» ղեկավար Վ. Աձեմյանի թեմատիկայում առա-

ջին անգամ թեմատիկ 1960-ի նոյեմբերի 30-ին և նվիրվել է Խորհրդային Հայաստանի 40-ամյակին: Հարակից ռեժիսորը եղել է անվանի դերասան Դավիթ Մալյանը, գեղարվեստական ձեռնարկը՝ ճանաչված նկարիչներ Սարգիս Արուստյանը, Սուրեն Աստիֆանյանը, Քնարիկ Վարդանյանը, երաժշտությունը գրել է կոմպոզիտոր Վաղարշակ Կոստյանը: Այս թեմատիկայի «Կառվազ թամաշայի» ներկայացման մեջ զբաղված են եղել Թաթուլ Դիլիջյանը (Ղարա), Նորայր Գետրոյանը (Դանակ), Արմեն Խոստիկյանը (Թուֆչի-Բաբել), Միտր Մկրտչյանը (Կարճկյան), Հանրի Զարյանը (Կնյազ), Էդվարդ Համբարձումյանը (Գերմանական սպա), Սոս Սարգսյանը (Թուրք փառա), Արսեն Բազրասունյան (Մուլլա), Ավետիս Զարադյանյանը (Մուսավաթ), Վլադիմիր Աբաջյանը (ռուս բանվոր), Հարություն Հայրապետյանը (Հարչի) և ուրիշներ:

«Դեմոի աղագան» Սունդուկյանի անվան թատրոնում 1960-ի նոյեմբերից մինչև 1961-ի նոյեմբեր ունեցել է 23 ներկայացում, որի մեջ զբաղված են եղել 40-ից ավել դերակատար: Վարդան Աձեմյանն իրեն հատկապես միջանցակետային թատրոն էր համարում «Կառվազի» կուսակցությունների դեկալարներին դարձրել էր իր խոսքերը, որոնց մեջ անհեռանկար էր ձեռնարկ տեղացողը Խորեն Արախանյանի մարմնավորած թեթևադիմ մեծածիկ Գեգեզկորի էր, ծիծաղելի՝ նույնիսկ իր սրածայր թեղերով ու դրոնկիսոյան տեսով: «Կառվազ թամաշայի» արժանացել է նաև ժողովրդական թատրոնների ուսուցիչներին: Նրա թեմատիկայում էր գեղեցիկ Կարմինի Ծիլանգաղեի անվան դրամատիկական թատրոնի խաղացողները: Պիտե 1980-ականի երկրորդ կեսին թեմատիկ էր թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Հակոբ Ղազանջյանը: Այս թատրոնում ղեկավարել է «Կառվազ» վերնագրով, մեկ գործողությամբ: Թեմատիկայի արժանացումներին մասնակցել են ռեժիսոր Ռ.Զ. Գետրոյանը, թեմատիկայից Վ.Վ. Խաչատրյանը, երաժշտության ձեռնարկող Հայկ Ներսիսյանը, թեմատիկայի ղեկավարը՝ Լեւոն Իվանյանը: «Կառվազի» դերակատարներն են եղել՝ Ղարա-Վազգեն Սարգսյան, Գեգեզկորի-Արսալես Ոսկյանյան, Թուֆչի-Բաբել և Փռա-Կամո Արզումանյան, Կարճկյան- Բորիս Հովակիմյան, Բանվոր- Արսավազ Գրիգորյան, Զինվոր- Ռ.Զ. Գետրոյան, Գերմանական սպա- Հրաչյա Գաբրիելյան, Գեղեզկորիներ- Արդա Սահակյան և Գ.Բ. Չախարյան: «Կառվազի» այս թեմատիկայում մի ներկայացում էլ Մոսկվայում է ունեցել: Մոսկվայի Վ. Մայակովսկու անվան դրամատիկական թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր, նաև մանկավարժ Անդրեյ Գոնչարովի մահից հետո, նրա սանդի իրենց թեմատիկայումները հարգել են իրենց ուսուցիչի հիշատակը: Այդ առթիվ Կարմինի թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Հակոբ Ղազանջյանը 1988-ի հունիսի 7-ին Մոսկվայի Վ. Մայակովսկու անվան դրամատիկական թատրոնի մասնաճյուղի թատրոնում ներկայացրել է իր թեմատիկայի «Կառվազի» դերակատարների վերհիշյալ կազմով: «Կառվազ թամաշայի» ղեկավար Վ. Աձեմյանը թեմատիկայում ներկայացրել է իր թեմատիկայի «Կառվազի» դերակատարների վերհիշյալ կազմով: «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ: Ներկայացումն ավարտվել է «Ինստիտուտայի» երգով՝ Չարենցի թարգմանությամբ: «Կառվազ թամաշայի» իսկական թատրոնում «Կառվազ թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրան Փափազյանը (Գեգեզկորի), Մուրադ Կոստանյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան, Կարճկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսակ Միրզայանը (Փռա), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կար Ավարյանը (ֆահանա), Արսեն Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աֆրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ:

Ներդրված գործերից մեկն էլ եղել է «Կառվազ թամաշայի» ղեկավար Վ. Աձեմյանի թեմատիկայում առա-